

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Оцінка впливу політики центрального банку на діяльність
комерційного банку»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 2
Ревека Д. М.
Керівник: Дроботя Я. А.
Рецензент: Бережний Т. Г.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	8
1.1. Економічна сутність впливу центрального банку на діяльність комерційних банків.....	8
1.2. Система показників оцінки впливу центрального банку на діяльність комерційних банків.....	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З БОКУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	26
2.1. Аналіз стану пасивів комерційного банку.....	26
2.2. Аналіз стану активів комерційного банку.....	36
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ВРАХОВУЮЧИ ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	48
3.1. Засоби оптимізації діяльності комерційних банків враховуючи вплив Національного банку України.....	48
3.2. Шляхи мінімізації фінансових ризиків банків під впливом управлінських процесів Національного банку України	58
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Країни, котрі розвиваються в межах ринкової економіки активно користуються грошово-кредитними важелями впливу на розвиток економіки. Власне, грошово-кредитна система – інструмент впливу на ринкову систему з боку держави. Здійснює даний вплив центральний банк, в межах України - Національний банк України. Особливої актуальності питання монетарного регулювання в Україні набуває в наш час, коли триває макроекономічна нестабільність внаслідок війни, наростає інфляція, відбувається девальвація національної валюти, зростає дефіцит державного бюджету, скорочуються золотовалютні резерви держави.

Здійснюючи вплив на грошово-кредитну політику центральний банк неодмінно впливає на діяльність та можливості окремих комерційних банків.

Комерційні банки мають велике значення в державі, бо саме вони забезпечують рух ресурсів в межах держави та зв'язок між собою всіх економічних суб'єктів. Саме тому монетарна політика НБУ повинна бути адекватною до комерційних банків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ».

Метою та завданням для дослідження є висвітлення сутності теоретико-методичних положень впливу центрального банку на діяльність комерційних банків, дослідження можливостей використання інструментів центрального банку як систематичних засобів впливу на діяльність комерційних банків, оцінка фінансового стану діяльності банку, аналіз впливу інструментів НБУ на досліджуваний комерційний банк та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності комерційного банку враховуючи вплив НБУ.

Для реалізації мети в кваліфікаційній роботі поставлені і вирішені такі основні завдання:

- визначити сутність впливу центрального банку на діяльність комерційних банків;

- дослідити основні методи та інструменти впливу;
- окреслити рівні регулювання банківської системи;
- дослідити моделі регулювання банківської діяльності, що використовуються в міжнародній банківській практиці;
- проаналізувати напрями впливу НБУ на діяльність комерційних банків;
- дослідити нормативи регулювання діяльності банку окреслені НБУ;
- оцінити діяльність комерційного банку;
- дослідити основні напрями покращення діяльності комерційного банку враховуючи систематичний вплив монетарного регулятора.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є діяльність ХХХ.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань щодо діяльності комерційного банку та управління нею в реаліях систематичного впливу з боку монетарного регулятора.

Достовірність висновків та результатів досліджень забезпечена використанням наступних методів дослідження: загально-наукових (аналіз), методичних прийомів (підрахунок, узагальнення), методів економічного аналізу (групування, аналіз інформації).

Методи дослідження. Написання кваліфікаційної роботи здійснювалось із використанням певних методів здійснення дослідження, зокрема: абстрактно-логічний – за узагальнення відносно аспектів теоретичного спрямування); системність підходу, методи зіставлення, порівняння, синтезу, аналізу за дослідження напрямів впливу НБУ на діяльність комерційних банків, оцінки діяльності комерційного банку, розробки рекомендацій відносно покращення управління діяльністю комерційного банку. Окрім того при написанні роботи використовувалися підходи вертикального, горизонтального дослідження, програми Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Інформаційним базисом стосовно окресленого дослідження є погляди економічної теорії, погляди науковців пов'язані із діяльністю комерційних банків, грошово-кредитною політикою НБУ, впливом монетарного регулятора на діяльність комерційних банків, дослідження індикаторів ефективності діяльності комерційних банків з боку НБУ,

рекомендаціями покращення менеджменту банків, окрім того під час дослідження використовувалась законодавча база пов'язана із цією проблематикою.

Базою для фінансового дослідження є звітність ХХХ.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. В кваліфікаційній роботі отримано результати теоретичного та практичного характеру, а саме набули подальшого розвитку дослідження пов'язані із менеджментом банку враховуючи систематичний вплив монетарного регулятора.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці пропозицій щодо оптимізації діяльності комерційного банку враховуючи вплив монетарного регулятора. Відгук з комерційного банку підтверджує практичне значення відносно отриманих результатів.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – самостійне дослідження, котре має наукове спрямування. Розробки і пропозиції дослідження авторські.

Апробація результатів дослідження. Позитивна оцінка стосовно дослідження та розробок, пропозицій була отримана під час оприлюднення на конференціях, а саме: V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки», м. Полтава (6 грудня 2022 року) та IX Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених, м. Полтава (10 листопада 2022 року), V Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку», м. Полтава (27-28 квітня 2023 року).

Публікації. Результати проведеного дослідження опубліковані, зокрема у вигляді матеріалів конференцій обсягом 0,21 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 60 найменувань, містить 35 таблиць, 10 рисунків, 4 додатки. Основний зміст роботи викладено на 64 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

1.1. Економічна сутність впливу центрального банку на діяльність комерційних банків

Вплив політики центрального банку на діяльність комерційних банків – зовнішній, тобто систематичний вплив до якого комерційні банки можуть лише пристосуватися [1, 2, 10, 14, 17, 21, 22, 31, 33].

Зовнішній вплив реалізується за допомогою певних зовнішніх методів поданих в межах табл. 1.1 [31, 33, 41, 43, 46, 47, 54].

Таблиця 1.1

Методи впливу НБУ на діяльність комерційних банків

Методи	Характеристика методів
Банківське регулювання	Синергія стосовно методів і засобів за допомогою яких держава впливає на діяльність банків на шляху втілення монетарної політики
Банківський нагляд	Синергія контролю й активних дій НБУ, направлених на дотримання банками сформованих НБУ нормативів, котрі формуються з ціллю забезпечення стабільності як окремих банків, так і банківської системи вцілому. Банківський нагляд вважається невід'ємною частиною відносно банківського регулювання, бо являє собою моніторинг відносно діяльності банків на всіх етапах діяльності банку з ціллю попередження, мінімізації, запобігання негативним наслідкам
Банківський контроль	Синергія відносно економічних відносин з ціллю забезпечення надійності, безпеки, ефективності, законності відносно банківської діяльності

Національний банк України – основний регулятор і контролер відносно діяльності комерційних банків в межах України, проте, регулювання діяльності комерційних банків розпочинається на міжнародному рівні (рис. 1.1).

Сучасну банківську діяльність на міжнародному рівні регулюють відповідно до «Основних принципів банківського нагляду», які зініціював Базельський комітет у квітні 1997 р.

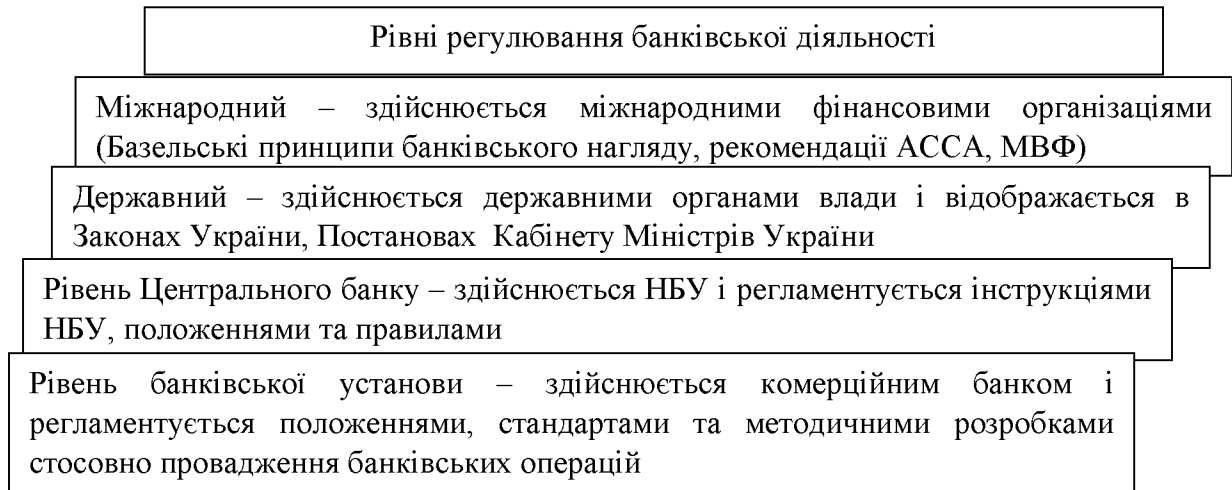

Рис. 1.1. Рівні регулювання банківської діяльності

Дослідивши принципи Базельського комітету відносно банківського нагляду, варто акцентувати, що вони стосуються наступних аспектів:

- передумов ефективного банківського нагляду (Принцип 1);
- ліцензування і правового контролю за капіталом та інвестиціями банків (Принципи 2-5);
- пруденційних правил та вимоги (Принципи 6-16);
- організації внутрішнього банківського контролю (Принципи 17-18);
- форм та методів поточного банківського нагляду (Принципи 19-21);
- вимог до інформації (Принцип 22);
- офіційних повноважень наглядових органів (Принцип 23);
- консолідованості банківського нагляду (Принципи 24-25) [40, 55].

Дані принципи вважаються мінімальними вимогами відносно учасників банківської діяльності. Завдання Базельського комітету - впровадження високих та єдиних стандартів відносно банківського регулювання та нагляду з метою забезпечення стабільності банківських систем окремих держав та світової банківської системи. Рекомендації Базельського комітету відносно банківського регулювання і нагляду є основою директив і рекомендацій для центральних банківських регуляторів окремих держав. Варто акцентувати, що рекомендації даного комітету не є обов'язковими до виконання, однак у більшості держав вони закріплюються законодавчо. Дані рекомендації являють собою напрацювання центральних банків членів комітету.

Регулювання банківської діяльності з боку НБУ являє собою синергію економічних, правових та адміністративних інструментів впливу на комерційні банки з ціллю досягнення стабільного і ефективного розвитку банківської системи.

Вважаємо, що досліджуючи питання регулювання банківської діяльності з боку НБУ варто звернутися до світового досвіду здійснення регулювання, зокрема в міжнародній практиці використовуються певні моделі відносно регулювання банківської діяльності (рис. 1.2) [2, 17, 40, 54, 55, 58, 59].

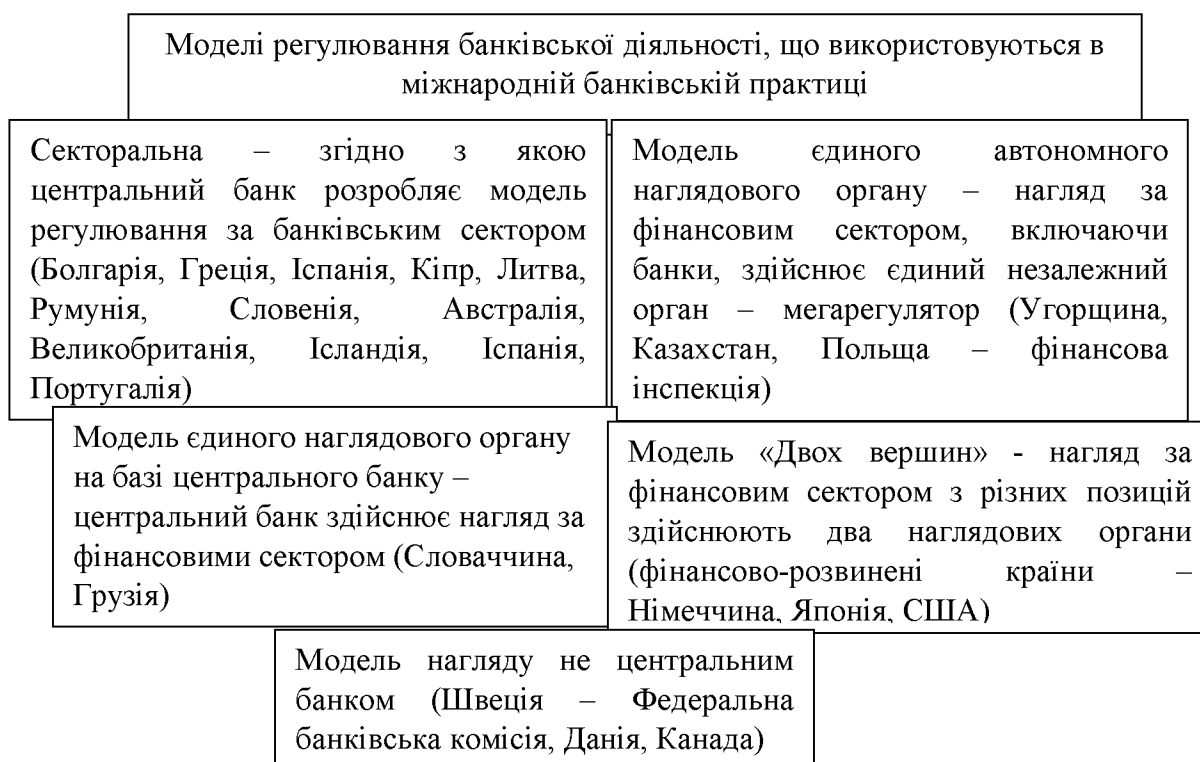

Рис. 1.2. Моделі регулювання банківської діяльності

З нашого погляду, банківське регулювання з боку НБУ можна розглядати з різних аспектів:

- процесного;
- структурного;
- організаційно-функціонального.

Процесний аспект відносно банківського регулювання полягає в означенні стадій регулювання, котрі не є абсолютно відокремленими, а здійснюються одночасно:

- стадія концепції;

- стадія застосування законодавства;
- контроль застосування заходів та виведення висновків.

З структурної позиції державне регулювання відносно діяльності банків – це система, яка містить:

- методологічну підсистему – об'єкти, принципи, цілі та завдання, виконання яких сприяє поліпшенню показників банківської системи;
- функціональну підсистему – функції, котрі реалізуються суб'єктами державного регулювання банківської системи;
- інституційну підсистему – суб'єкти, за допомогою яких здійснюється втілення заходів відносно державного регулювання банківської системи (НБУ, органи державної влади, міжнародні організації) [2, 3, 43, 54].

Регулюючий процес діяльності комерційних банків з боку НБУ здійснюється з певними цілями [3, 5, 8, 43, 54]:

- фундаментальні – такі, котрі не потребують додаткового обґрунтування (забезпечення стабільності функціонування банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів);
- інструментальні – котрі є інструментами відносно досягнення фундаментальних цілей (розробка дієвої та ефективної законодавчої бази, запобігання виникненню ризиків, системної кризи).

Структурні методи здійснення регулювання відносно діяльності банків надають підстави до формування банківської системи та банківської структури, котра ефективно здійснює функціонування, швидко та адекватно пристосовуючись до змін, маючи при цьому здатність до саморегуляції та саморозвитку.

Дослідивши цілі банківського регулювання та нагляду, котрі формує НБУ варто виділити основні завдання регулювання та нагляду [31, 32-36, 43, 45-46]:

- забезпечення стабільності і надійності банківської системи вцілому та окремих банків;
- захист інтересів вкладників і кредиторів від неправомірної діяльності окремих банків, забезпечення професійного поведіння з клієнтами та

кредиторами банку;

- формування конкурентного середовища, в якому скорочуються відсоткові ставки стосовно кредитів, підвищуються відсоткові ставки стосовно депозитів, розширюється спектр відносно банківських послуг, втілюються технології фінансового інжинірингу та диджиталізації;

- забезпечення відкритості політики відносно діяльності банків;

- підтримка стандартизації та професіоналізму, забезпечення ефективної діяльності, втілення технологій фінансового інжинірингу в інтересах споживачів банківських послуг.

Означивши цілі та завдання банківського регулювання з боку НБУ визначимо основні функції здійснення регулювання діяльності комерційних банків (табл. 1.2) [31, 32-36, 43, 45-46].

Таблиця 1.2

Функції здійснення регулювання діяльності комерційних банків НБУ

Функції	Конкретизація функцій
1	2
Інституційна	Покликана здійснювати нормування та забезпечувати розвиток інституційного середовища. Дана функція забезпечується через визначення правил гри відносно учасників банківського ринку
Регламентуюча	Покликана здійснювати регулювання відносно банківської діяльності та реалізації регуляторної політики. Дана функція забезпечує регламентацію відносно банківського бізнесу
Соціальна	Покликана забезпечувати соціальну допомогу та захист прав учасників банківського ринку. Дана функція забезпечує формування системи захисту відносно прав вкладників та прав кредиторів певної банківської установи; забезпечує стимулювання відносно реалізації банками пільгових програм здійснення кредитування стосовно незахищених верств населення; забезпечує організацію розробки програм відносно фінансової підтримки бізнесу, підприємців-фізичних осіб, фермерів; забезпечує активізацію іпотечного кредитування, тощо
Контрольна	Покликана забезпечувати реалізацію державного контролю стосовно діяльності банків. Дана функція забезпечує виявлення порушень стосовно чинної нормативно-правової бази та забезпечення адекватного процесу реагування наглядових структур з приводу застосування заходів впливу на порушників (банківський нагляд, податковий аудит, державний господарський контроль, контроль силових структур, фінансовий моніторинг)

Продовж. табл. 1.2

1	2
Забезпечення безпеки	Покликана виявляти та прогнозувати внутрішні і зовнішні загрози банківської системи. Дана функція забезпечує здійснення комплексу відносно оперативних та довгострокових заходів з приводу попередження, нейтралізації загроз
Координування	Покликана налагоджувати взаємодію між регулюючими органами – налагодження між органами, котрі здійснюють регулювання відносно діяльності банківської системи процесу обміну інформацією, спостереженнями, висновками, вільного доступу стосовно інформаційних баз даних одне одного, здійснення процесу проведення спільних нарад, зустрічей
Інтеграційна	Покликана сприяти інтеграції в світовий банківський ринок. Дана функція забезпечує зв'язки між регулятивними державними органами та між учасниками банківської системи, банківськими системами інших країн

Варто відзначити, що згідно закону України «Про Національний банк України» банківське регулювання визначено як одну із функцій НБУ. Згідно даної функції НБУ здійснює [43, 45-46]:

- створення системи норм, котрі регулюють діяльність банків;
- формування загальних принципів відносно банківської діяльності;
- формування порядку процедур банківського нагляду;
- банківський нагляд;
- регламентацію відповідальності за порушення банківського законодавства. Нормативно-правові акти НБУ видають і затверджують у формі Постанов Правління НБУ.

В межах рис. 1.3 нами окреслено напрямки впливу НБУ на діяльність комерційних банків [31, 32-36, 43, 45-46].

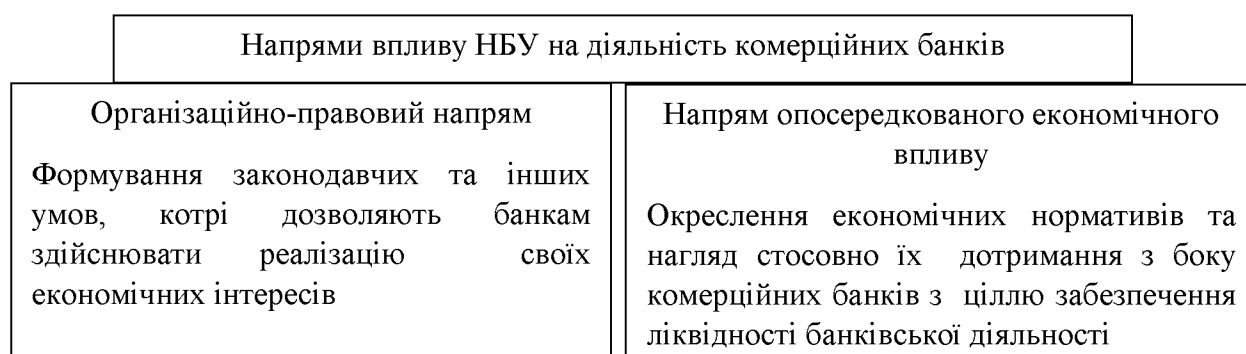

Рис. 1.3. Напрями впливу НБУ на діяльність комерційних банків

Форми регулювання діяльності банків Національним банком України подані нами в межах табл. 1.3 [31, 32-36, 43, 45-46, 48].

Таблиця 1.3

Форми регулювання діяльності банків Національним банком України

Форми регулювання	Характеристика форм регулювання
Адміністративне регулювання	<ul style="list-style-type: none"> - реєстрація банків і ліцензування стосовно діяльності; - встановлення вимог, обмежень стосовно діяльності комерційних банків; - застосування санкцій адміністративного або ж фінансового характеру до комерційних банків; - нагляд за діяльністю банків; - надання рекомендацій відносно діяльності комерційних банків
Індикативне регулювання	<ul style="list-style-type: none"> - формування обов'язкових економічних нормативів; - означення норм обов'язкових резервів; - формування норм відрахувань до резервів стосовно покриття ризиків від здійснення активних банківських операцій; - визначення процентної політики; - рефінансування банків; - кореспондентські відносини; - управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції; - операції із цінними паперами на відкритому ринку; - імпорт, експорт капіталу

В межах табл. 1.4 окреслено систему заходів здійснення банківського регулювання [31, 32-36, 43, 45-46].

Таблиця 1.4

Система заходів банківського регулювання

Заходи банківського регулювання	Характеристика заходів банківського регулювання
Превентивні	<p>Дані заходи застосовуються з ціллю уникнення ймовірних негативних наслідків. До цих заходів належать:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вимоги стосовно обсягу та структури власного капіталу банку; - вимоги стосовно ліквідності; - диверсифікація банківських ризиків; - обмеження відносно виконуваних операцій
Протекційні	<p>Дані заходи застосовуються з ціллю захисту від вже утвореної негативної ситуації. До цих заходів належать:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створення системи гарантування вкладів; - формування банками резервів стосовно покриття кредитних та інших ризиків; - рефінансування центральним банком діяльності комерційних банків; - допомога інших державних органів

Основою здійснення державного регулювання відносно діяльності банків

є система банківського нагляду.

Банківський нагляд являє собою процес моніторингу банківської діяльності на різних стадіях його функціонування.

Закон України «Про Національний банк України» трактує банківський нагляд як систему здійснення контролю та активних впорядкованих дій НБУ, котрі спрямовані на забезпечення дотримання банками законодавства і формування нормативів, з ціллю стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників, кредиторів банку.

В межах табл. 1.5 означено основні функції здійснення банківського нагляду [31, 32-36, 43, 45-46].

Таблиця 1.5

Функції банківського нагляду

Функції	Характеристика функцій банківського нагляду
Нормативно-правові	- розробка нормативно-правового забезпечення відносно функціонування банківської системи; - розробка правових норм стосовно нормування ризиків при мінімальному обмеженні свободи банків і забезпеченні їх прибутковості
Аналітично-оціночні	- аналіз відносно ризиків банківської системи, тенденцій їх динаміки; - окреслення відповідності стосовно роботи банку до нормативно-правових актів
Координаційні	- висунення вимог відносно банків стосовно ліквідації виявлених недоліків; - вжиття заходів стосовно банків, робота яких не відповідає нормам

В межах табл. 1.6 визначено основні принципи, завдання та форми відносно банківського нагляду. Втілення принципів та завдань банківського нагляду з боку НБУ дозволяє знизити процентні ставки стосовно кредитів та підвищити процентні ставки стосовно депозитів за потрібної НБУ монетарної політики, розширити спектр банківських послуг, запровадити фінансовий інжиніринг в банківській діяльності.

Банківський нагляд здійснюється із використанням певних форм. В межах рис. 1.4 окреслено форми банківського нагляду з боку НБУ [1, 2, 31, 32-36, 43, 45-46].

Таблиця 1.6

Принципи та завдання банківського нагляду

Принципи банківського нагляду	Завдання банківського нагляду
<ul style="list-style-type: none"> - універсальність та обов'язковість; - законодавче закріплення відносно наглядових функцій; - єдність вимог стосовно органів нагляду; - обов'язковість виконання вимог органів нагляду, що зафіксовані законодавчо; - єдність відносно контролю за кількістю та якістю; - поєднання різних видів контролю (превентивного і наступного); - поєднання відносно здійснення способів нагляду: дистанційний (документарний) і «контактний» (перевірка на місцях); - професіоналізм здійснення контролю; - адекватність відносно контролю; - конструктивність стосовно нагляду; - консолідований характер контролю; - поєднання державного, незалежного аудиторського (зовнішнього), громадського (з боку громадських об'єднань самих банків) і внутрішнього контролю; - достовірність даних і повна відповідальність за їхню якість та конфіденційність; - відкритість для широкої громадськості 	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення стабільності та надійності відносно діяльності банків та банківської системи загалом; - формування конкурентного банківського середовища; - забезпечення функціонування банків; - втілення фінансового інжинірингу та диджиталізації з ціллю задоволення клієнтської бази; - захист стосовно інтересів вкладників; - забезпечення відкритості стосовно політики і діяльності банківського сектора загалом і в кожному банку окремо; - підтримка стандартизації та професіоналізму в банківській діяльності

Методи регулювання банківської діяльності та грошово-кредитної сфери:

- ліцензування;
- норми пруденційного нагляду за діяльністю банківських установ;
- операції центральних банків на грошово-кредитному ринку;
- уніфікація системи розрахунків.

Варто акцентувати на тому, що використання даних методів загалом та їх комбінація залежить та має свої особливості і варіює у часі. При цьому дані методи в тому чи іншому вигляді використовують центральні банки всіх країн світу. Лише від конкретної комбінації тих чи інших методів, доцільності їх застосування у певній ситуації залежить ефективність діяльності комерційних банків загалом та окремих комерційних банків. При цьому від цих методів також залежить і монетарна політика держави. Тож, методи регулювання грошово-кредитної діяльності надзвичайно важливі як для окремо взятого комерційного банку, так і банківської системи в цілому та економіки країни.

Окрім форм банківського нагляду використовуються також форми банківського контролю в залежності від стабільної та ефективної роботи банків (рис. 1.5) [31, 32-36, 43, 45-46].

Форми банківського нагляду
<p>1) вступна – форма нагляду, яка здійснюється на етапі утворення банку. Нагляд стосується:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обсягу капіталу; - джерел внесків до статутних капіталів банків; - складу акціонерів банку; - кваліфікаційних, професійних якостей стосовно працівників вищої і середньої ланок здійснення управління в межах банку; - питань стосовно іноземних акціонерів (учасників); - технічних питань; - умов, що є підставою відмови з боку НБУ стосовно надання ліцензії на здійснення банківських операцій; - умов стосовно виконання окремих банківських операцій; <p>2) безвізна (документарна, попередня, дистанційна) – форма нагляду, яка дозволяє забезпечити контроль дотримання банками вимог НБУ. Дана форма використовується з метою раннього попередження ризиків. Ця форма дозволяє наглядовим органам приймати рішення стосовно застосування відносно банків превентивних заходів ще до загострення ситуації або ж здійснювати інспекційні перевірки на місці;</p> <p>3) візна – форма нагляду, котра проводиться за допомогою інспектування банків а також шляхом здійснення процесу розробки і вжиття заходів стосовно організаційного зміцнення та фінансового оздоровлення установ; перевірки відносно достовірності звітності, відносно дотримання нормативних актів, відносно надійності управління банком, стійкості фінансового стану банку</p>

Рис. 1.4. Форми банківського нагляду з боку НБУ

Варто відзначити, що поділ банків на стабільні та ефективні і банки, що мають порушення стабільності і ефективності дозволяє центральному банку більше приділяти увагу проблемним банкам і тим самим захищати інтереси вкладників, банківської системи в цілому.

Форми банківського контролю залежно від стабільності та ефективності комерційного банку
<ul style="list-style-type: none"> - загальна – форма, котра використовується для стабільно працюючих банків, що дотримуються нормативів, чинного законодавства та мають гарну ділову репутацію; - інтенсивна – форма, котра використовується для банків, які періодично здійснюють порушення законодавства, не завжди дотримуються економічних нормативів та є фінансово нестабільними; - вища – форма, котра використовується (2 рази на квартал) до тих банків, які систематично здійснюють порушення нормативів та вважаються фінансово не стійкими

Рис. 1.5. Форми банківського контролю з боку НБУ

Банківський нагляд, котрий набуває певних конкретних форм відбувається за певними етапами. Дані етапи характерні для всіх без винятку

комерційних банків України та банків, котрі функціонують на території України маючи частку іноземного капіталу. Етапи банківського нагляду подані нами в межах табл. 1.7 [31, 32-36, 43, 45-46].

Таблиця 1.7

Банківський нагляд за формами та етапами здійснення

Форми банківського нагляду	Етапи банківського нагляду
1) вступний нагляд – контроль НБУ на етапі створення; визначення умов створення, одержання ліцензій на проведення операцій; 2) попередній нагляд – дистанційний нагляд: - розробка регулюючих діяльність економічних нормативів; - встановлення форм звітності та аналіз системи показників; - розробка методології розрахунків стягнень; 3) поточний нагляд – інспектування та оцінка за результатами діяльності: - формування інформаційної бази та аналіз діяльності; - визначення мети, засобів та методів перевірки діяльності банків; - інспектування діяльності банків; - консультування керівництва, застосування санкцій; - прийняття рішень за результатами перевірок і контролю, за усуненням виявлені в процесі інспектування недоліків	1) реєстрація; 2) ліцензування; 3) здійснення моніторингу – інспекції; 4) визначення рейтингової оцінки; 5) вживання заходів щодо усунення недоліків роботи: неprimусових (лист-попередження/лист із зобов'язаннями); примусових (підвищення норм резервів, штрафи, введення тимчасової адміністрації, реорганізація/ ліквідація); 6) введення режиму фінансового оздоровлення; 7) проведення повторної інспекції для оцінки стану вирішенням проблем; 8) ліквідація банку в разі банкрутства або відкликання ліцензій

Вимоги до банківського нагляду поділяються на:

- кількісні вимоги;
- якісні вимоги;
- ризик-орієнтовані вимоги.

Тож, важливість банківського нагляду, на наш погляд, з боку монетарного регулятора спровокована важливістю та впливом банківських ризиків на всіх без винятку економічних суб'єктів, банківську систему та економіку країни загалом.

Вважаємо, що від контролю та нагляду з боку Національного банку України за діяльністю комерційних банків залежить стабільність всієї банківської системи країни, стабільність національної валюти.

1.2. Система показників оцінки впливу центрального банку на діяльність комерційних банків

Оцінити вплив НБУ на діяльність комерційних банків можливо шляхом [31, 32-36, 43, 45-46]:

- 1) дослідження інструментів впливу НБУ на монетарну політику та наслідків, які ці інструменти провокують для комерційних банків;
- 2) дослідження стану діяльності банків на базі основних контрольних точок, які визначив НБУ – економічних нормативів діяльності банків;
- 3) дослідження впливу правових норм.

Тож, в межах табл. 1.8 визначимо основні інструменти НБУ, які він використовує на шляху провадження монетарної політики та їх вплив на діяльність комерційних банків [31, 32-36, 43, 45-46].

Варто акцентувати, що дані інструменти покликані регулювати саме монетарну політику, однак на шляху її втілення вони безпосередньо впливають і на діяльність комерційних банків. При цьому дані інструменти здійснюють систематичний вплив, тобто комерційні банки не можуть безпосередньо впливати на хід цих інструментів, а можуть лише пристосовуватись до їх впливу.

Національний банк України здійснюючи банківське регулювання та нагляд використовує економічні нормативи.

Економічні нормативи НБУ – індикатори регулювання діяльності комерційних банків на базі безвиїзної перевірки.

Дані нормативи є обов'язковими до виконання всіма банками.

Ці показники дозволяють здійснити моніторинг як за окремими банками, так і вцілому по банківській системі. Дані нормативи, як зазначено в ЗУ «Про Національний банк України» ст. 58: покликані забезпечувати процес контролю відносно ризиків, пов'язаних із капіталом, із ліквідністю, із наданням кредитів, з інвестиціями капіталу, а також із відсотковим та валютним ризиком.

Інструменти впливу НБУ на діяльність комерційних банків

Інструменти, [37-41, 43]	Механізм впливу
1	2
Норма обов'язкового резервування	<p>1) на ліквідність: зміни відносно норми обов'язкового резервування в впливають на збільшення (за зменшення норми) або ж зменшення ліквідності банку (за зростання норми);</p> <p>2) на активи: формування норми обов'язкового резервування за термінами або ж за валютою позначається на структурованості активів;</p> <p>3) на кредитні засоби: зміни відносно норми обов'язкового резервування позначаються на зростанні (за зростання норми резервування) або ж зменшенні вартості відносно кредитів (за скорочення норми резервування);</p> <p>3) на депозитні засоби: за зростання норми обов'язкового резервування банк скорочує обсяги активних депозитів, за скорочення норми обов'язкового резервування банк збільшує обсяги активних депозитів. Окрім того зростання норми резервування провокуватиме ймовірно банки до скорочення відсоткової ставки;</p> <p>4) банківські ризики: різкі зміни або ж постійні зміни відносно норми резервування провокуватимуть фінансові ризики для банків</p>
Облікова ставка	<p>1) на ліквідність: зміна облікової ставки призводить до зростання (за зростання облікової ставки) або ж зменшення ризику ліквідності (за скорочення облікової ставки);</p> <p>2) на активи: зміна облікової ставки призводить до зростання (за зростання облікової ставки) або ж зменшення активних операцій банку (за скорочення облікової ставки);</p> <p>3) на кредитні засоби: зміна облікової ставки призводить до зростання (за зростання облікової ставки) або ж зменшення вартості кредитів (за скорочення облікової ставки). Аналогічний вплив здійснює і на обсяг кредитних ресурсів;</p> <p>4) на депозитні засоби: зміна облікової ставки призводить до зростання (за зростання облікової ставки) або ж зменшення вартості депозитів (за скорочення облікової ставки). Аналогічний вплив здійснює і на обсяг депозитних ресурсів;</p> <p>5) банківські ризики: різкі зміни або ж постійні зміни відносно облікової ставки провокуватимуть фінансові ризики для банків</p>
СВОП операції	<p>1) на ліквідність, активні операції загалом та кредитні зокрема: купівля стосовно іноземної валюти у конкретного комерційного банку призводить до розширення (скорочення) активних операцій загалом та кредитних зокрема та зростання ліквідності банку стосовно національної валюти (операція із продажу валюти з боку НБУ комерційному банку має зворотній ефект);</p> <p>2) на депозити: змінюють перегрупування депозитів за валютою;</p> <p>3) на банківські ризики: викликають додаткові банківські ризики за постійних змін</p>

1	2
Операції рефінансування	<p>1) на ліквідність: впливають на ліквідність через постійну лінію рефінансування та через тендер. Здешевлення ресурсів провокує до вкладення в менш ліквідні активи, однак позики можуть використовуватись і за відсутності високоліквідних коштів;</p> <p>2) на активи, кредитні операції: змінюють вартість залучення, що збільшує прибутковість активних операцій;</p> <p>3) на кредитні ресурси: через постійну лінію здійснення рефінансування та через тендер відбувається розширення можливостей надання кредитних ресурсів для банків і навпаки за скорочення рефінансування;</p> <p>4) на депозитні засоби: залучення більш дешевих ресурсів провокує до скорочення банками депозитів;</p> <p>5) банківські ризики: різкі зміни або ж постійні зміни відносно рефінансування комерційних банків з боку НБУ проковуватимуть фінансові ризики для банків</p>
РЕПО операції	<p>1) на ліквідність, активні операції загалом, кредитні операції зокрема: - купівля облігацій, що є державними із кредитного портфеля конкретного банку (пряме репо) – розширює здійснення активних операцій загалом та кредитних зокрема та збільшує можливості ліквідності окремого банку; - продаж НБУ облігацій, що є державними зі свого портфеля (репо зворотне) діє навпаки: звужує активні операції загалом і кредитні зокрема і зменшує ліквідність;</p> <p>2) банківські ризики: постійні зміни у використанні цього інструменту проковують додаткові банківські ризики</p>
Операції стосовно власних зобов'язань, що є борговими	<p>1) на ліквідність, активні операції загалом та кредитні зокрема: продаж стосовно депозитних сертифікатів НБУ окремим комерційним банкам скорочує (збільшує) операції банків, що є активними загалом та кредитні зокрема та скорочує можливості стосовно ліквідності (операція стосовно здійснення викупу цих сертифікатів у конкретного комерційного банку діє навпаки)</p>

Варто відзначити, що економічні нормативи відносно діяльності комерційних банків мають нормативне відображення, зокрема в:

1. ЗУ «Про національний банк України»;
2. ЗУ «Про банки та банківську діяльність»;
3. Постанові правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні»;
4. Постанові правління НБУ 28.08.2001 № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні»;

5. Положенні «Про порядок встановлення Національним банком України лімітів відкритої валютної позиції та контроль за їх дотриманням банками» 12.08.2005 № 290.

Ці нормативи введені НБУ з ціллю забезпечення стабільної діяльності банків, з метою контролю за своєчасністю виконання банками зобов'язань перед вкладниками, а також з ціллю попередження неправильного розподілу ресурсів та втрати капіталу спровоковані ризиками, котрі притаманні банківській діяльності.

Варто акцентувати, що Інструкція № 368 «Про порядок регулювання діяльності банків» була розроблена враховуючи загальноприйняті у міжнародній практиці принципи і стандарти.

Нормативи, що визначені в межах даної інструкції подані нами в межах табл. 1.9 [43, 45-46].

Таблиця 1.9

Економічні нормативи діяльності комерційних банків

Нормативи	Конкретизація нормативів
Нормативи капіталу	<ul style="list-style-type: none"> - норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1); - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2); - норматив достатності основного капіталу (Н3)
Нормативи ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> - норматив короткострокової ліквідності (Н6); - коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}); - коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)
Нормативи кредитного ризику	<ul style="list-style-type: none"> - норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), - норматив великих кредитних ризиків (Н8), - норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)
Нормативи інвестування	<ul style="list-style-type: none"> - норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11); - норматив загальної суми інвестування (Н12)
Ліміти відкритої та закритої валютної позиції	<ul style="list-style-type: none"> - Л13-1 - норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції - Л13-2 - норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції

Вважаємо за доцільне акцентувати, що комерційні банки, згідно законодавства, не розраховують нормативи кредитного ризику стосовно:

- 1) активів і операцій з Національним банком;
- 2) активів та зобов'язань за операціями із центральними органами здійснення виконавчої влади України;
- 3) активів за операціями із міжнародними банками розвитку;
- 4) цінних паперів, емісію котрих здійснюють центральні органи.

Окрім того слід окреслити певні особливості застосування нормативів до окремих банків, так, зокрема спеціалізовані банки, які мають більшу концентрацію стосовно ризиків повинні дотримуватись спеціальних значень відносно економічних нормативів. Дане зобов'язання регламентує Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні.

Для спеціалізованих ощадних банків формуються спеціальні значення відносно таких економічних нормативів [43, 45-46]:

- норматив максимального обсягу стосовно кредитного ризику на одного контрагента (Н7) - не більше ніж 20 %;

- норматив стосовно максимального обсягу кредитного ризику за операціями із пов'язаними з банком особами (Н9) - не більше ніж 20 %.

Для спеціалізованих банків здійснення довірчого управління формуються спеціальні значення відносно таких економічних нормативів [43, 45-46]:

- норматив стосовно достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) - не менше ніж 20 %;

- норматив стосовно максимального обсягу кредитного ризику на одного контрагента (Н7) - не більше ніж 15 %;

- нормативу стосовно максимального обсягу кредитного ризику за операціями із пов'язаними з банком особами (Н9) - не більше ніж 20 %.

Всі інші нормативні значення за нормативами НБУ для спеціалізованих ощадних банків та спеціалізованих банків здійснення довірчого управління є аналогічними до нормативів для універсальних банків.

Окрім того НБУ висуває додаткові вимоги і до системно важливих банків, так зокрема згідно Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні системно важливий банк повинен обов'язково дотримуватися спеціального значення відносно нормативу максимального обсягу кредитного ризику на одного контрагента (Н7) - не більше ніж 20 %. Однак, існують випадки виключення [43, 45-46].

Окрім того, слід відмітити, що Національний банк може висувати додаткові вимоги відносно діяльності окремого комерційного банку залежно від виду спеціалізації банку, рівня капіталу банку.

Дослідження впливу правових норм на діяльність комерційних банків передбачає дослідження базових нормативно-законодавчих актів відносно регулювання та нагляду за діяльністю банків (табл. 1.10).

Таблиця 1.10

Основні нормативно-законодавчі акти щодо регулювання та нагляду за діяльністю банків України

Документи	Режим доступу
1	2
Основні принципи ефективного банківського нагляду. Базельський комітет з питань банківського нагляду	http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/VCP%20Core%20Principles_ukr%20.pdf
Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV	http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14
Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III	http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14
Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV	http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15
Про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій: Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 15.08.2011 р. № 281	http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1054-11
Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI	http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/4452-17
Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III	http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/paran84#n84
Про Комісію НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків: Положення, постанова Правління НБУ від 09.11.98 р. № 470	http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0470500-98_202

1	2
Про структуру системи банківського нагляду НБУ та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків: Положення, постанова правління НБУ від 17.11.97 р. № 380	http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0486500-97
Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів: Положення, постанова правління НБУ від 08.09.2011 р. № 306	http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11/page
Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: положення, постанова правління НБУ від 17.09.2015 р. № 615	http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15
Про планування та порядок проведення інспекційних перевірок: Положення, постанова правління НБУ від 30.09.2014 р. № 614	http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01
Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Положення, постанова правління НБУ від 22.09.2014 р. № 593	http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12
Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: Положення, постанова правління НБУ від 08.05.2001 р. № 171	http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02
Про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України: Положення, постанова правління НБУ від 20.03.1998 р. № 114	http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0548500-98
Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Положення, інструкція, постанова правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368	http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01
Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Методичні вказівки, положення правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104	http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-0

Варто відзначити, що НБУ видає певні нормативно-правові акти стосовно питань, які є в його повноваженнях і ці нормативно-правові акти вважаються обов'язковими для банків. Формою нормативно-правових актів НБУ є: постанови Правління Національного банку, інструкції, положення, правила, що затверджуються постановами Правління Національного банку.

Однак, нормативно правові акти НБУ не повинні суперечити законам та іншим законодавчим актам, що діють в Україні. Нормативно-правові акти від Національного банку повинні пройти обов'язкову державну реєстрацію в Міністерстві юстиції України і лише після цього вони набирають чинності відповідно до законодавства України. Нормативно-правові акти НБУ підлягають оскарженню.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З БОКУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз стану пасивів комерційного банку

XXX - банківська установа, що зареєстрована в Україні як приватне акціонерне товариство та є резидентом держави. Функціонує банк з 2011 р. на основі ліцензії отриманої від Національного банку України. XXX утворений з метою отримання прибутку шляхом надання банківських послуг [42]. Послуги, які надає досліджувана банківська установа є досить різноманітними, що дозволяє задовольнити потреби у банківських послугах як юридичних, так і фізичних осіб.

До переліку банківських послуг XXX слід віднести [42]:

- депонування коштів на різні строки і для різних суб'єктів;
- розрахунково-касове обслуговування;
- обслуговування поточних рахунків юридичних і фізичних осіб;
- програми кредитування під різні терміни та строки;
- інвестиційні послуги;
- операції із цінними паперами;
- нетрадиційні банківські операції та послуги.

Слід акцентувати і на можливості розширення клієнтської бази шляхом використання інтернет-банкінгу, диджиталізованих новинок стосовно надання банківських послуг [42].

Банківська установа функціонує з ціллю отримання прибутку, тож проаналізуємо стан діяльності банку, яскравим відображенням якого є прибуток (табл. 1 додатку Г).

Аналіз даних табл. 1 додатку Г показав, що банківська установа є прибутковою, на що вказує отримання прибутку в обсягах 56963 тис. грн, 117975 тис. грн та 41181 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр. Проте, варто

відзначити скорочення чистого прибутку в динаміці на 15782 тис. грн або на 27,7 %, що є негативним. Вважаємо, що скорочення чистого прибутку у 2022 р. порівняно із 2020 р. викликано військовим втручанням в нашу країну.

В межах дослідження прибутку варто акцентувати, що процентні доходи за період дослідження зросли на 109794 тис. грн або на 43 %, процентні витрати зросли на 8631 тис. грн або на 8,5 %, при цьому за даних обставин чистий процентний дохід збільшився на 101163 тис. грн або на 65,7 %.

Комісійні доходи у 2022 р. порівняно із 2020 р. скоротились на 6454 тис. грн або на 5,9 %, комісійні витрати при цьому зросли на 256 тис. грн або на 6,4 %. Інші доходи за період дослідження скоротились на 715 тис. грн або на 8,1 %.

Чистий збиток від операцій із борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через сукупний дохід збільшився на 198 тис. грн або у 16,5 разів.

Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою скоротився на 4395 тис. грн або на 23,8 %. При цьому чистий прибуток від операцій переоцінки іноземної валюти скоротився на 52 тис. грн або на 2,8 %.

Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою вищою або нижчою ніж ринкова за період 2020-2022 рр. скоротились на 1045 тис. грн або на 47 %.

Збиток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності згідно МСФЗ 9 збільшився на 114010 тис. грн або у 16,9 разів (у 2022 р. порівняно із 2020 р.), що досить негативно.

Витрати на виплати працівникам зросли на 25773 тис. грн або на 22,6 % у 2022 р. порівняно із 2020 р. Амортизаційні витрати скоротились на 1082 тис. грн або на 9,4 %.

Інші адміністративні витрати та операційні витрати у 2022 р. порівнюючи із 2020 р. скоротились на 31569 тис. грн або на 35,5 %. Витрати відносно сплати податку зменшились на 3116 тис. грн або на 23,7 в.п.

Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності для нефінансових активів складає 9 тис. грн у 2022 р., що є позитивним, оскільки у 2020 р. банк мав за даною статтею збиток в обсязі 159 тис. грн. Прибуток від операційної діяльності скоротився на 18898 тис. грн або на 27 %.

Діяльність банківської установи розпочинається із формування капіталу, котрий потім інвестується в активи з метою отримання прибутку. Навіть більше, якщо комерційний банк не буде мати власний капітал, що відповідає нормативному значенню, то Національний банк України не надасть ліцензію на здійснення банківської діяльності.

Тож, проаналізуємо капітал ХХХ за 2020-2022 рр. (табл. 2.1).

Згідно даних табл. 2.1, статутний капітал банку за період дослідження складає 416969 тис. грн, 561013 тис. грн та 144044 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр., тобто за період дослідження зростає на 144044 тис. грн або на 34,5 %, зростає і його питома вага на 8,1 в.п., що є позитивним.

Нерозподілений прибуток за період дослідження скоротився на 39845 тис. грн або на 47 %. Емісійний дохід є сталим і становить 60 тис. грн.

Резервні та інші фонди банку за період дослідження зросли на 14678 тис. грн або на 14 %, однак їх питома вага скоротилась у складі капіталу на 0,3 в.п. Інші резерви за 2022 р. у порівнянні із 2020 р. зросли на 11775 тис. грн або на 6,9 %, при цьому їх питома вага у складі капіталу банку скоротилась на 1,9 в.п. Загалом власний капітал банку за період дослідження збільшився на 130652 тис. грн або на 16,8 %.

Наступним кроком на шляху дослідження пасивів, на наш погляд, повинно стати дослідження динаміки та структури зобов'язань за 2020-2022 рр. (табл. 2.2).

Дослідження зобов'язань ХХХ за 2020-2022 рр. показало, що кошти банків за період зросли на 59993 тис. грн або на 75 %, зросла і їх питома вага у складі зобов'язань на 0,8 в.п.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки та структури власного капіталу

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	2022 р. у% до 2020 р.
Статутний капітал	416969	53,7	454875	52,4	561013	61,8	144044	8,1	34,5
Нерозподілений прибуток	84738	10,9	121687	14,0	44893	4,9	-39845	-6,0	-47,0
Емісійний дохід	60	0,0	60	0,0	60	0,0	0	0,0	0,0
Резервні та інші фонди банку	104977	13,5	107848	12,4	119655	13,2	14678	-0,3	14,0
Інші резерви	170115	21,9	183688	21,2	181890	20,0	11775	-1,9	6,9
Всього власного капіталу	776859	100,0	868158	100,0	907511	100,0	130652	0,0	16,8

Кошти клієнтів за період дослідження зросли на 945092 тис. грн або на 42 %, зросла і їх питома вага у складі зобов'язань на 0,2 в.п. Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії за період дослідження характеризуються зростанням на 3803 тис. грн або у 23,8 рази, зросла і їх питома вага у складі зобов'язань на 0,1 в.п. Інші фінансові зобов'язання у 2022 р. порівняно із 2020 р. зросли на 2548 тис. грн або на 38,7 %.

Інші нефінансові зобов'язання характеризуються зростанням у 2022 р. порівняно із 2020 р. на 3345 тис. грн або на 37,5 %. Поточні податкові

зобов'язання скоротились на 3746 тис. грн або на 57,1 %. Відстрочені податкові зобов'язання скоротились на 19593 тис. грн або на 66,8 %.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки та структури зобов'язань

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у% до 2020 р.
Кошти банків	80000	3,4	139999	5,4	139993	4,1	59993	0,8	75,0
Кошти клієнтів	2252097	94,5	2396263	93,2	3197189	94,7	945092	0,2	42,0
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	160	0,0	43	0,0	3963	0,1	3803	0,1	2376,9
Інші фінансові зобов'язання	6585	0,3	5238	0,2	9133	0,3	2548	0,0	38,7
Інші нефінансові зобов'язання	8913	0,4	12120	0,5	12258	0,4	3345	0,0	37,5
Поточні податкові зобов'язання	6559	0,3	8001	0,3	2813	0,1	-3746	-0,2	-57,1
Відстрочені податкові зобов'язання	29345	1,2	10483	0,4	9752	0,3	-19593	-0,9	-66,8
Усього зобов'язань	2383659	100,0	2572147	100,0	3375101	100,0	991442	0,0	41,6

Вцілому зобов'язання банку зросли на 991442 тис. грн або на 41,6 %.

Вважаємо за доцільне у складі посивів провести більш детальне дослідження окремих складових капіталу та зобов'язань банку.

Тож, в межах табл. 2.3 проведемо дослідження регулятивного капіталу XXX за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки та структури регулятивного капіталу

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	2022 р. у % до 2020 р.
Регулятивний капітал банку	652953	100,0	714968	100,0	778992	100,0	126039	х	19,3
Основний капітал банку	511544	78,3	550076	76,9	662918	85,1	151374	6,8	29,6
Додатковий капітал	141409	21,7	164892	23,1	116074	14,9	-25335	-6,8	-17,9

Аналіз даних табл. 2.3 вказує на зростання регулятивного капіталу банку в обсягах 126039 тис. грн або на 19,3 %. При цьому основний капітал банку збільшився на 151374 тис. грн або на 29,6 %, зросла і його питома вага у складі регулятивного капіталу на 6,8 в.п. Додатковий капітал при цьому характеризується у 2022 р. порівнюючи із 2020 р. скороченням на 25335 тис. грн або на 17,9 %, скоротилась і його питома вага у складі регулятивного капіталу на 6,8 в.п.

Згідно законодавства України, зокрема Закону України про банки та банківську діяльність та інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні мінімальний розмір регулятивного капіталу банку повинен складати 200 млн грн, у XXX даний норматив витриманий.

Більш детально проаналізуємо складові основного капіталу банку за даними табл. 2.4.

Дослідження основного капіталу банку (табл. 2.4) показало, що фактично сплачений зареєстрований статутний капітал банку збільшився на

144044 тис. грн або на 34,5 %, зросла і його питома вага у складі основного капіталу на 3,1 в.п.

Таблиця 2.4

**Аналіз динаміки та структури основного капіталу
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у%до 2020 р.
Основний капітал всього	511544	100,00	550076	100,00	662918	100,00	151374	x	29,6
Фактично сплачений зареєстрований статутний капітал	416969	81,51	454875	82,69	561013	84,63	144044	3,1	34,5
Емісійні різниці	60	0,01	60	0,01	60	0,01	0	0,0	0,0
Загальні та резервні фонди, що створюються згідно законодавства України	104977	20,52	107848	19,61	119655	18,05	14678	-2,5	14,0
Загальна сума зменшення основного капіталу	10462	2,05	12707	2,31	17810	2,69	7348	0,6	70,2

Емісійні різниці впродовж 2020-2022 р. є сталими і складають 60 тис. грн. Загальні резервні фонди за період дослідження зросли на 14678 тис. грн або на 14 %, одна їх питома вага у складі основного капіталу скоротилась на 2,5 в.п.

Загальна сума зменшення основного капіталу складає 10462 тис. грн, 12707 тис. грн, 17810 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр.

В межах табл. 2.5 окреслено структуру додаткового капіталу ХХХ за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.5

**Аналіз динаміки та структури додаткового капіталу
ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Додатко- вий капітал всього	141409	100,0	164892	100,0	116074	100,0	-25335	X	-17,9
Результат переоцінки основних засобів	72565	51,3	68286	41,4	68918	59,4	-3647	8,1	-5,0
Нерозпо- ділені прибутки минулих років	8134	5,8	0	0,0	0	0,0	-8134	-5,8	-100,0
Розрахун- ковий прибуток поточного року	60710	42,9	96606	58,6	47156	40,6	-13554	-2,3	-22,3

Дослідження, згідно даних табл. 2.5, показало, що в межах додаткового капіталу результат переоцінки основних засобів складає відповідно у 2020-2022 рр. 72565 тис. грн, 68286 тис. грн та 68918 тис. грн. Нерозподілений прибуток в межах банківської установи був наявний лише у 2020 р. в обсязі 8134 тис. грн. Розрахунковий прибуток поточного року за період дослідження скоротився на 13554 тис. грн або на 22,3 %.

В межах табл. 2.6 проаналізуємо стан дотримання нормативів капіталу банку.

Аналіз даних табл. 2.6 вказує на те, що ХХХ має значення Н2 (не менше 10 %) та Н3 (не менше 7 %), що відповідають нормативам в усіх досліджуваних роках.

Таблиця 2.6

**Аналіз динаміки стану дотримання нормативів капіталу
операціями ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Норматив адекватності регулятивного капіталу банку – Н2, %	40,31	36,16	35,53	4,8
Норматив адекватності основного капіталу – Н3, %	31,58	27,82	30,23	X

В межах табл. 2.7 подано дослідження зобов'язань банку перед іншими банками та клієнтами банку.

Таблиця 2.7

**Аналіз динаміки та структури коштів банків та коштів клієнтів за
пасивними операціями ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у % до 2020 р.
Кошти отримані від НБУ	80000	3,4	139999	5,5	139993	4,2	59993	0,8	75,0
Кошти клієнтів	2252097	96,6	2396263	94,5	3197189	95,8	945092	-0,8	42,0
Разом коштів	2332097	100,0	2536262	100,0	3337182	100,0	1005085	x	43,1

За період дослідження (табл. 2.7) ХХХ має зобов'язання за коштами отриманими від НБУ в обсязі 80000 тис. грн, 139999 тис. грн та 19993 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр. Зобов'язання перед клієнтами банку за період дослідження зросли на 945092 тис. грн або на 42 %. Загалом зобов'язання банку перед НБУ та клієнтами зросли на 1005085 тис. грн або на 43,1 %.

Проаналізуємо більш детально структуру та динаміку зобов'язань банку перед своїми клієнтами (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Аналіз динаміки та структури зобов'язань перед клієнтами
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у % до 2020 р.
Кошти клієнтів разом	2252097	100,0	2396263	100,0	3197189	100,0	945092	x	42,0
Державні та громадські організації:	25052	1,1	46093	1,9	79449	2,5	54397	1,4	217,1
- поточні рахунки	23612	1,0	45683	1,9	79030	2,5	55418	1,4	234,7
- строкові кошти	1440	0,1	410	0,0	419	0,0	-1021	-0,1	-70,9
Інші юридичні особи:	1262082	56,0	1250385	52,2	2094494	65,5	832412	9,5	66,0
- поточні рахунки	901574	40,0	823272	34,4	1462853	45,8	561279	5,7	62,3
- строкові кошти	360508	16,0	427113	17,8	631641	19,8	271133	3,7	75,2
Фізичні особи:	964963	42,8	1099785	45,9	1023246	32,0	58283	-10,8	6,0
- поточні рахунки	381355	16,9	436039	18,2	529715	16,6	148360	-0,4	38,9
- строкові кошти	583608	25,9	663746	27,7	493531	15,4	-90077	-10,5	-15,4

Дослідження зобов'язань банку перед клієнтами показало, що банк за питомою вагою найбільші зобов'язання має перед юридичними особами, котрі складають відповідно у 2020-2022 рр.: 56,0 % (1262082 тис. грн), 52,2 % (1250385 тис. грн) та 65,5 % (2094494 тис. грн).

При цьому питома вага поточних зобов'язань є вищою за питому вагу строкових зобов'язань перед юридичними особами.

Зобов'язання банку перед фізичними особами складають за питомою вагою у складі зобов'язань банку 42,8 % (964963 тис. грн), 45,9 % (1099785 тис. грн) та 32,0 % (1023246 тис. грн) відповідно. За питомою вагою строкові зобов'язання перед клієнтами банку переважають над поточними.

Питома вага зобов'язань перед державними та громадськими організаціями складає відповідно у 2020-2022 рр. 1,1 % (25052 тис. грн), 1,9 % (79449 тис. грн) та 2,5 % (54397 тис. грн).

2.2. Аналіз стану активів комерційного банку

Активні операції банку – джерело доходів, це власне самоціль функціонування банку.

Активні операції комерційного банку включають в себе кредитні, інвестиційні операції, операції з цінними паперами, нетрадиційні банківські операції і послуги, розрахунково-касове обслуговування.

Окрім того варто акцентувати на тому, що всі активи банку необхідні для здійснення діяльності потрібно розподілити на основні та оборотні. У складі оборотних активів виділяють працюючі та непрацюючі.

Так, грошові кошти у склад активів – кошти, котрі не приносять прибутку банку, але забезпечують його ліквідність. Необоротні активи – активи, котрі є інвестицією банку на тривалий період.

Проаналізуємо активи ХХХ за 2020-2022 рр. (табл. 2.9).

Аналіз даних табл. 2.9 показав зростання грошових коштів на 129510 тис. грн або на 43,4 %. Кредити та аванси клієнтам збільшились на 277992 тис. грн або на 28,7 %, але їх питома вага у складі активів скоротилась на 1,5 в.п. кредити та аванси банкам зросли на 16788 тис. грн або на 78,2 %, зросла і їх питома вага у складі активів на 0,2 в.п.

Інвестиції в цінні папери зросли на 682097 тис. грн або на 45,0 %, зросла і їх питома вага у складі активів на 3,4 в.п.

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки та структури активів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	298327	9,4	219200	6,4	427837	10,0	129510	X	43,4
Кредити та аванси банкам	21474	0,7	33550	1,0	38262	0,9	16788	0,2	78,2
Кредити та аванси клієнтам	967632	30,6	1171928	34,1	1245624	29,1	277992	-1,5	28,7
Інвестиції в цінні папери	1515012	47,9	1681331	48,9	2197109	51,3	682097	3,4	45,0
Інвестиційна нерухомість	9146	0,3	3047	0,1	3047	0,1	-6099	-0,2	-66,7
Поточні податкові активи	712	0,0	0	0,0	0	0,0	-712	0,0	-100,0
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10462	0,3	10458	0,3	9215	0,2	-1247	-0,1	-11,9
Основні засоби	307920	9,7	296409	8,6	286734	6,7	-21186	-3,0	-6,9
Інші фінансові активи	3357	0,1	9460	0,3	46155	1,1	42798	1,0	1274,9
Інші нефінансові активи	18756	0,6	9788	0,3	9425	0,2	-9331	-0,4	-49,7
Непоточні активи або групи вибуття класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам	7720	0,2	5134	0,1	19204	0,4	11484	0,2	148,8
Загальна сума активів	3160518	100,0	3440305	100,0	4282612	100,0	1122094	X	35,5

Інвестиційна нерухомість за період дослідження скоротилась на 6099 тис. грн або на 66,7 %, скоротилась і її питома вага на 0,2 в.п.

Поточні податкові активи у банку наявні лише у 2020 р. в обсязі 712 тис. грн. Нематеріальні активи банку за винятком гудвілу за період дослідження скоротились на 1247 тис. грн або на 11,9 %, скоротилась і їх питома вага 0,1 в.п.

Основні засоби банку за період дослідження скоротились на 21186 тис. грн або на 6,9 %, скоротилась і їх питома вага у складі активів банку на 3,0 в.п.

Інші фінансові активи за період дослідження зросли на 42798 тис. грн або у 12,7 разів, зросла і їх питома вага у складі активів на 1,0 в.п.

Інші нефінансові активи за період дослідження діяльності банку скоротились на 9331 тис. грн або на 49,7 %, скоротилась і їх питома вага у складі активів на 0,4 в.п.

Непоточні активи або групи вибуття класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам за 2020-2022 р. для ХХХ зросли на 11484 тис. грн або у 1,5 рази, зросла і їх питома вага у складі активів на 0,2 в.п. Загалом активи банку за 2020-2022 рр. характеризуються зростанням на 1122094 тис. грн або на 35,5 %.

Проаналізуємо більш детально високоліквідні активи банку за даними табл. 2.10.

Дослідження даних табл. 2.10 показало, що банк характеризується зростанням готівкових коштів на 15073 тис. грн або на 14,2 %, однак питома вага грошових коштів у складі високоліквідних активів скоротилась на 7,3 в.п.

Кошти НБУ за період дослідження у складі активів зросли на 15034 тис. грн або на 71,4 %, їх питома вага при цьому зросла у складі високоліквідних активів на 1,4 в.п. Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт у банках за період дослідження зросли на 109868 тис. грн або на 64,1 %, при цьому їх питома вага у складі високоліквідних активів зросла на 8,3 в.п.

Аналіз динаміки та структури високоліквідних активів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Готівкові кошти	106442	35,7	74565	34,0	121515	28,4	15073	-7,3	14,2
Кошти в НБУ (крім обов'язкових резервів)	21067	7,1	20726	9,5	36101	8,4	15034	1,4	71,4
Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт у банках:									
- України	167307	56,1	124029	56,6	274922	64,3	107615	8,2	64,3
- інших країн	4169	1,4	629	0,3	6421	1,5	2252	0,1	54,0
Резерв за грошовими коштами та їх еквівалентами	-658	-0,2	-749	-0,3	-11123	-2,6	-10465	-2,4	1590,4
Усього грошових коштів та їх еквівалентів	298327	100,0	219200	100,0	427837	100,0	129510	X	43,4

Резерви за грошовими коштами та їх еквівалентами XXX за 2020-2022 рр. скоротились на 10465 тис. грн або у 15,9 разів, скоротилась і їх питома вага у складі високоліквідних активів на 2,4 в.п.

Загалом грошові кошти та їх еквіваленти в межах банку зросли на 129510 тис. грн або на 43,4 %.

Вважаємо, що наступним кроком на шляху дослідження активів банку повинно стати дослідження динаміки та структури кредитів та заборгованості в банках (табл. 2.11). Згідно даних табл. 2.11, депозити в інших банках у складі кредитів та заборгованості в банках XXX зросли на 9237 тис. грн або у 12,1 рази, зросла і їх питома вага у їх складі на 22,6 в.п.

Таблиця 2.11

**Аналіз динаміки та структури кредитів та заборгованості в банках
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у%до 2020 р.
Депозити в інших банках:	763	3,6	0	0,0	10000	26,1	9237	22,6	1210,6
- короткострокові депозити	763	3,6	0	0,0	10000	26,1	9237	22,6	1210,6
Кошти банків у розрахунках	20939	97,5	33749	100,6	29429	76,9	8490	-20,6	40,5
Резерв за заборгованістю, що розміщена в інших банках	-228	-1,1	-199	-0,6	-1167	-3,1	-939	-2,0	411,8
Усього кредити та заборгованість в банках	21474	100,0	33550	100,0	38262	100,0	16788	x	78,2

Кошти банків у розрахунках за період дослідження зросли на 8490 тис. грн або на 40,5 %, при цьому їх питома вага у складі кредитів та заборгованості в банках скоротилась на 20,6 в.п. Резерв за заборгованістю, що розміщена в інших банках скоротився на 939 тис. грн або у 4,1 рази, їх питома вага скоротилась на 2 в.п. Вцілому кредити та заборгованості в банках за період 2020-2022 р. зросли на 16788 тис. грн або на 78,2 %.

Проаналізуємо детально динаміку та структуру кредитів наданих клієнтам банку (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз динаміки та структури кредитів клієнтам

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	2022 р. у% до 2020 р.
Кредити юридичним особам	970374	100,3	1135778	96,9	1330098	106,8	359724	6,5	37,1
Іпотечні кредити фізичним особам	29916	3,1	33855	2,9	26311	2,1	-3605	-1,0	-12,1
Кредити фізичним особам на поточні потреби	29275	3,0	32678	2,8	28496	2,3	-779	-0,7	-2,7
Інші кредити надані фізичним особам	5954	0,6	4645	0,4	2768	0,2	-3186	-0,4	-53,5
Резерв під знецінення кредитів	-67887	-7,0	-35028	-3,0	-142049	-11,4	-74162	-4,4	109,2
Усього кредитів за мінусом резервів	967632	100,0	1171928	100,0	1245624	100,0	277992	x	28,7

Вцілому кредити клієнтам за мінусом резервів банку за період дослідження, згідно даних табл. 2.12 зросли на 277992 тис. грн або на 28,7 %. Кредити юридичним особам зросли на 359724 тис. грн або на 37,1 %, зросла і їх питома вага на 6,5 в.п.

Іпотечні кредити фізичним особам за період дослідження скоротились на 3605 тис. грн або на 12,1 %, скоротилась і їх питома вага на 1 в.п. Кредити

фізичним особам на поточні потреби скоротились на 779 тис. грн або на 2,7 %, скоротилась і їх питома вага на 0,7 в.п. Резерви під знецінення кредитів скоротились на 74162 тис. грн або у 1,1 рази, скоротилась і їх питома вага на 4,4 в.п. У складі кредитів клієнтам питома вага кредитів юридичним особам є найбільшою.

В табл. 2.13 подано аналіз динаміки та структури інвестицій в цінні папери.

Таблиця 2.13

**Аналіз динаміки та структури інвестицій в цінні папери
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у%до 2020 р.
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	610175	40,3	697466	41,5	1842319	83,9	1232144	43,6	201,9
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	904837	59,7	983865	58,5	354790	16,1	-550047	-43,6	-60,8
Усього цінних паперів	1515012	100,0	1681331	100,0	2197109	100,0	682097	x	45,0

За даними табл. 2.13, цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю за період дослідження зросли на 1232144 тис. грн або у 2 рази, зросла і їх питома вага на 43,6 в.п.

Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за 2020-2022 рр. скоротились на 550047 тис. грн або на 60,8 %, скоротилась і їх питома вага на 43,6 в.п. Загалом цінні папери ХХХ зросли на 682097 тис. грн або на 45 %.

Проаналізуємо динаміку та структуру інших фінансових активів ХХХ за 2020-2022 рр. за даними табл. 2.14.

Таблиця 2.14

**Аналіз динаміки та структури інших фінансових активів
ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у%до 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	1947	58,0	6687	70,7	8578	18,6	6631	-39,4	340,6
Дебіторська заборгованість за операціями з іноземною валютою	1272	37,9	2521	26,6	38787	84,0	37515	46,1	2949,3
Грошові кошти з обмеженим правом використання	0	0,0	0	0,0	233	0,5	233	0,5	x
Інші фінансові активи	821	24,5	843	8,9	962	2,1	141	-22,4	17,2

Продовж. табл. 2.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Резерв під знецінення інших фінансових активів	-683	-20,3	-591	-6,2	-2405	-5,2	1722	15,1	252,1
Усього фінансових активів за мінусом резервів	3357	100,0	9460	100,0	46155	100,0	42798	x	1274,9

Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом (табл. 2.14) за період дослідження зростає на 6631 тис. грн або у 3,4 рази, при цьому її питома вага скоротилась на 39,4 в.п.

Дебіторська заборгованість за операціями з іноземною валютою за період дослідження зростає на 37515 тис. грн або у 29,5 разів, зростає і її питома вага на 46,1 в.п. Грошові кошти з обмеженим правом використання наявні в банку лише у 2022 р. в обсязі 233 тис. грн.

Інші фінансові активи банку за період дослідження зросли на 141 тис. грн або на 17,2 % при цьому їх питома вага скоротилась на 22,4 в.п. Резерв під знецінення інших фінансових активів збільшився на 1722 тис. грн або у 2,5 рази, при цьому його питома вага зростає на 15,1 в.п.

Вцілому фінансові активи за мінусом резервів зросли на 42798 тис. грн або у 12,7 разів.

Досліджуючи активи банку, вважаємо за доцільне проаналізувати стан дотримання нормативів за ризиком ліквідності ХХХ за 2020-2022 рр. (табл. 2.15).

Згідно даних табл. 2.15, норматив Н6 (не менше 60 %) у 2020 р. та у 2021 р. в межах ХХХ відповідає вимогам сформованих законодавством. У 2022 р. даний норматив не розраховано, оскільки він скасований.

Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами та коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті в усіх досліджуваних роках є вищим за норматив.

Таблиця 2.15

**Аналіз динаміки дотримання нормативів за ризиком ліквідності
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Норматив короткострокової ліквідності – Н6 (нормативне значення – 60%), %	102,30	93,11	x	x
Коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами LCR (нормативне значення – 100%), %	420,7500	349,4134	449,8195	29,0695
Коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті LCR (нормативне значення – 100%), %	500,2600	208,8778	203,6706	-296,5894

За даними табл. 2.16 проаналізуємо дотримання XXX нормативів валютного ризику.

Таблиця 2.16

**Аналіз динаміки стану дотримання нормативів валютного ризику
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Ліміти відкритої валютної позиції				
Значення загальної довгої відкритої валютної позиції Л13-1, %	0,3535	0,1350	0,9221	0,5686
Значення загальної короткої відкритої валютної позиції Л13-2, %	0,3418	0,9353	0,9399	0,5981

Аналіз даних табл. 2.16 вказує на те, що значення загальної довгої відкритої позиції та загальної короткої відкритої позиції за нормативом у 2020 р. не повинно перевищувати 10,0 %, у 2021 р. не повинно перевищувати 15,0 %, у 2022 р. не повинно перевищувати 5,0 %. Тож, слід відзначити відповідність за всіма цими показниками для XXX.

Проаналізуємо нормативи відносно кредитного ризику для ХХХ за 2020-2022 рр. за даними додатків А-В (табл.2.17).

Таблиця 2.17

**Аналіз динаміки стану дотримання нормативів кредитного ризику
ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7 (не більше 25 %), %	20,65	15,88	18,16	-2,49
Норматив великих кредитних ризиків – Н8 (не більше 800 %), %	80,47	73,57	78,94	-1,53
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними із банком особами – Н9 (не більше 25 %), %	16,46	18,38	14,59	-1,87

За даними табл. 2.17 аналіз нормативу максимального обсягу кредитного ризику на одного контрагента показав відповідність вимогам НБУ.

Норматив великих кредитних ризиків та норматив максимального ризику за операціями з пов'язаними із банками особами теж відповідають вимогам НБУ в усіх досліджуваних роках.

Проаналізуємо нормативи інвестування в цінні папери для ХХХ за 2020-2022 рр. за даними табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Аналіз динаміки стану дотримання нормативів інвестування в цінні папери ХХХ за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11 (не більше 15 %), %	0,01	0,01	0,01	0,00
Норматив загальної суми інвестування – Н12 (не більше 60 %), %	0,02	0,02	0,02	0,00

За даними табл. 2.18 динаміка дотримання нормативів інвестування в цінні папери ХХХ у 2020-2022 рр. характеризується сталістю.

Узагальнюючи діяльність ХХХ варто відзначити перебування банку в прибутковому стані та загалом функціонування з ефективністю як за активними, так і за пасивними операціями враховуючи досить складні реалії функціонування та управління, котрі на сьогодні існують в нашій країні.

Варто відзначити і той факт, що діяльність банків безпосередньо залежить від ефективності діяльності всіх економічних суб'єктів в країні, монетарного регулятора. І тут також варто сказати про складність даної ефективності для всіх без винятку суб'єктів, котрі на сьогодні все ще існують та функціонують в нашій державі. Слід сказати і про складність і відповідальність, котра на сьогодні постає перед монетарним регулятором, тобто НБУ.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ВРАХОВУЮЧИ ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

3.1. Засоби оптимізації діяльності комерційних банків враховуючи вплив Національного банку України

Національний банк України здійснює нагляд та координацію діяльності всіх без винятку комерційних банків, котрі функціонують на території України [43, 44, 45-46].

Основне завдання Національного банку України – реалізація власної монетарної політики. На шляху виконання монетарної політики, котра покликана забезпечувати стабільність грошової одиниці в країні виникає потреба у забезпеченні стабільності банківської діяльності, котра залежить від банківського регулювання, нагляду та контролю.

Варто відзначити, що комерційні банки не можуть впливати на управлінські механізми Національного банку України, а можуть лише пристосовуватись до них будуючи свою діяльність таким чином щоб за сформованих впливів НБУ забезпечити максимальний прибуток [1, 2, 43, 44, 45-46].

Тож, кожен окремий комерційний банк повинен пристосуватись до тих управлінських впливів, котрі формує НБУ. На скільки вдалим буде дане пристосування залежить від менеджменту окремо взятого комерційного банку. Результат даного менеджменту банку під впливом дій НБУ проявляється у вигляді отриманого прибутку [1, 2, 5, 43, 44, 45-46].

Отже, комерційний банк може здійснювати управління лише в межах того середовища існування, котре сформував Національний банк України використовуючи певні інструменти управління на шляху реалізації власної монетарної політики.

Слід акцентувати, що впливаючи на діяльність комерційних банків центральний банк реалізує свою базову мету – монетарну політику НБУ, тобто вплив на діяльність комерційних банків є другорядною у порівнянні із монетарною політикою регулятора.

Варто відзначити, що дії монетарного регулятора відносно комерційних банків впливають на стабільність функціонування не лише банків, а й всіх без винятку суб'єктів ринку, оскільки так чи інакше всі сучасні фінансові процеси та товарно-грошові відносини реалізуються через банк [1, 2, 16, 18, 59].

Вважаємо за доцільне відзначити, що НБУ здійснює вплив на діяльність банків ще на етапі їх реєстрації та ліцензування, тож ще на даному етапі відсіюються суб'єкти господарювання в банківській сфері, що не відповідають потребам ринку та потребам монетарної політики НБУ.

Індикативне регулювання здійснює вплив на вже функціонуючі банки, змушуючи останні привести власну діяльність у відповідність до потреб монетарного регулятора, що реалізує монетарну політику [43, 44, 45-46].

Індикативне регулювання передбачає дотримання норми обов'язкового резервування, економічних нормативів, врахування процентної політики, політики рефінансування банків, дотримання норм відрахувань до резервів.

Тож, вважаємо, доцільним дослідити можливості оптимізації діяльності комерційних банків враховуючи вплив монетарних інструментів НБУ (табл. 3.1) [43, 44, 45-46]. Вважаємо також потрібним акцентувати на тому, що досить значний вплив на діяльність комерційних банків України в реаліях сучасності здійснює не лише Національний банк України, а й війна, котра наразі триває в Україні. Так, зокрема, війна вплинула на всіх економічних суб'єктів та їх фінансовий стан, а оскільки всі ці суб'єкти співпрацюють із банківськими установами, то безсумнівну зміни в діяльності даних суб'єктів позначились і на діяльності банків. Нажаль, банки не можуть ніяким чином вплинути на зовнішнє середовище, вони змушені лише пристосовуватись до нього. Вважаємо, що управління діяльністю комерційного банку в реаліях сучасного надскладного середовища – виклик, котрий гідно тримають більшість

комерційних банків. Проте, варто акцентувати на тому, що є і ті банківські установи, котрі не витримали таких надскладних умов.

Таблиця 3.1

Монетарні інструменти НБУ та їх вплив на діяльність комерційних банків

Інструменти, [35-47]	Механізм здійснення впливу на діяльність комерційних банків	Можливості пристосування для комерційних банків
1	2	3
Норма обов'язкового резервування	<ul style="list-style-type: none"> - за збільшення норми обов'язкового резервування обсяги активних операцій банку в якості надання кредитів зменшуються, знижується ліквідність в межах банків (все відбувається навпаки за зменшення норми обов'язкового резервування); - формування норми обов'язкового резервування враховуючи терміни вкладення здійснює вплив на структуру активів банків, структуру кредитів та ліквідність банку; - встановлення норми здійснення обов'язкового резервування за валютою впливає на структурованість активів в межах національної та іноземної валюти 	<ul style="list-style-type: none"> - формувати більші обсяги залучення коштів від клієнтів; - знижувати ціну залучення; - балансувати між термінами надання кредитів; - балансувати в межах валюти надання кредитів
Облікова ставка	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення облікової ставки призводить до скорочення (розширення) активних операцій банків загалом та кредитних операцій зокрема та призводить до зростання ризику ліквідності (все відбувається навпаки за скорочення облікової ставки) 	<ul style="list-style-type: none"> - прагнути до здешевлення вартості кредитів навіть в умовах підвищення облікової ставки враховуючи всі статті формування ціни надання кредитів власним клієнтам
Операції стосовно рефінансування	<ul style="list-style-type: none"> - постійна лінія рефінансування та тендер – розширюють можливості активних операцій та ліквідність банків у випадку зниження ставок і навпаки за зростання ставок 	<ul style="list-style-type: none"> - прагнути до використання тендерного кредитування та лінії рефінансування від НБУ, оскільки це дешеве джерело формування пасивів для комерційних банків
РЕПО операції	<ul style="list-style-type: none"> - купівля облігацій із кредитного портфеля конкретного банку (пряме репо) – розширює можливості активних операцій збільшує ліквідність; - продаж НБУ облігацій зі свого портфеля (репо зворотнє) звужує активні операції і зменшує ліквідність банків 	<ul style="list-style-type: none"> - досліджувати доцільність купівлі продажу враховуючи конкретні потреби банку

Продовж. табл. 3.1

1	2	3
СВОП операції	- купівля іноземної валюти у конкретного комерційного банку розширює активні операції в національній валюті та збільшує ліквідність банку (операції із продажу валюти з боку НБУ діють навпаки)	- досліджувати доцільність купівлі продажу враховуючи конкретні потреби банку
Операції власними борговими зобов'язаннями	продаж депозитних сертифікатів НБУ комерційним банкам скорочує активні операції банків (купівля діє навпаки)	- досліджувати доцільність купівлі продажу враховуючи конкретні потреби банку

Тож, проведемо дослідження відносно змін в інструментах НБУ на шляху здійснення впливу на діяльність комерційних банків за 2020-2022 рр. [35-46].

Проаналізуємо динаміку облікової ставки НБУ за 2020-2022 рр. (рис. 3.1) [43].

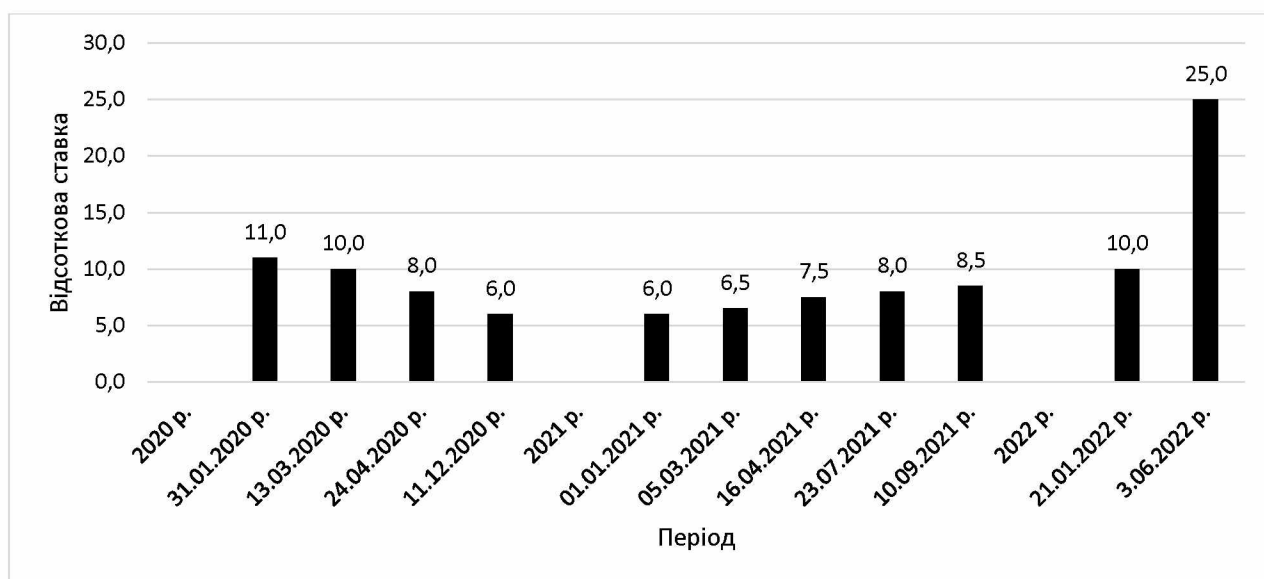

Рис. 3.1. Динаміка облікової ставки НБУ за 2020-2022 рр.

Аналіз даних рис. 3.1 стосовно динаміки облікової ставки НБУ показує, що ця ставка у 2022 р. порівняно із 2020 р. тяжіє до значного зростання. Дане зростання спровоковане потребою НБУ стримування процесу грошово-кредитної мультиплікації з ціллю недопущення ще більшої інфляції в країні.

Хоча, даний захід є досить корисним і важливим для стримування інфляції в країні, проте, така відсоткова ставка в межах окремо взятого

комерційного банку звужує можливості надання кредитних засобів, оскільки їх вартість досить висока. Враховуючи реалії економіки в країні та фінансовий стан окремих економічних суб'єктів питання рентабельності банківської діяльності загострюється ще більше.

Облікова ставка НБУ – базис, від якої відштовхуються всі інші ставки.

Вважаємо за доцільне також проаналізувати вплив динаміки процентної ставки НБУ кредитів «овернайт» на діяльність комерційних банків (рис. 3.2) [43].

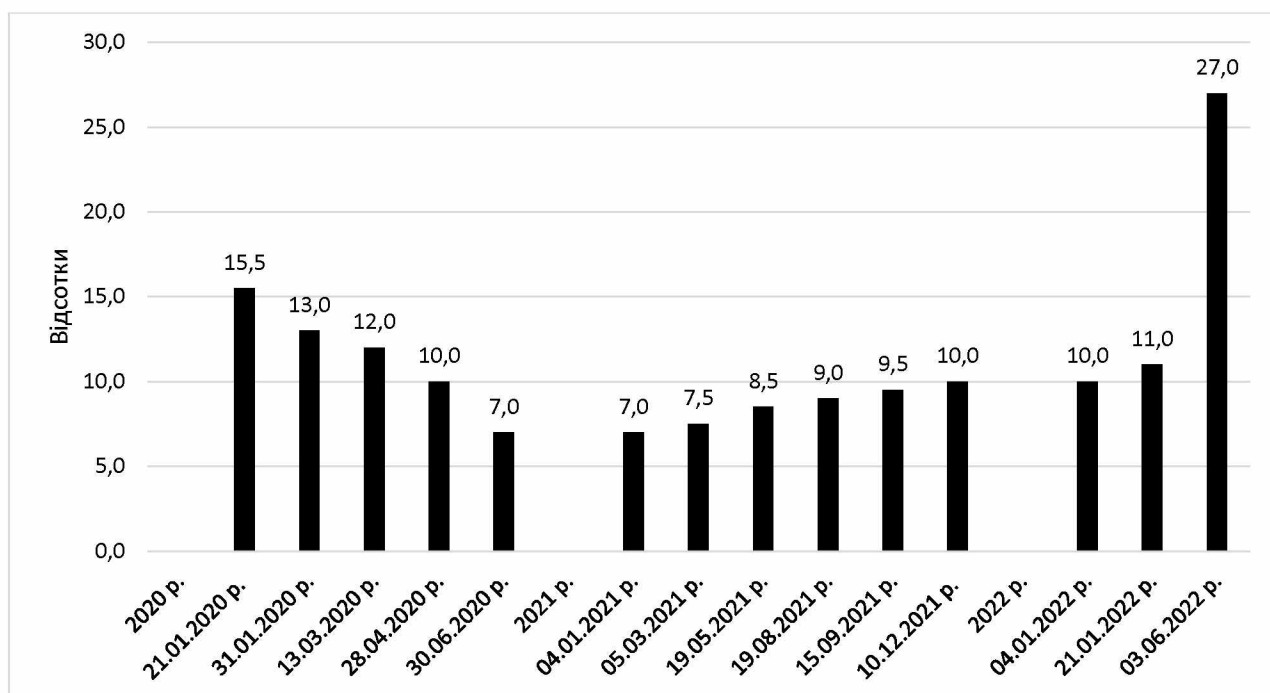

Рис. 3.2. Динаміка процентної ставки НБУ за кредитами «овернайт» за 2020-2022 рр.

Аналіз даних рис. 3.2 вказує на те, що за час здійснення дослідження відсоткова ставка НБУ відносно кредитів «овернайт» скоротилась із 15,5 % до 27,0 % (при цьому приймаючи свої найменші значення відповідно у 2020 р. та 2021 р., котрі становлять 7 %). Власне така динаміка ставки НБУ за кредитами «овернайт» також спровокована потребою скорочення кредитної мультиплікації. Тож, дана ставка в розрізі окремо взятого комерційного банку також звужує його кредитні можливості.

Наступним інструментом НБУ, який впливає на діяльність банків, котрий варто, з нашого погляду, дослідити є тендерне кредитування НБУ комерційних банків (табл. 3.3) [43].

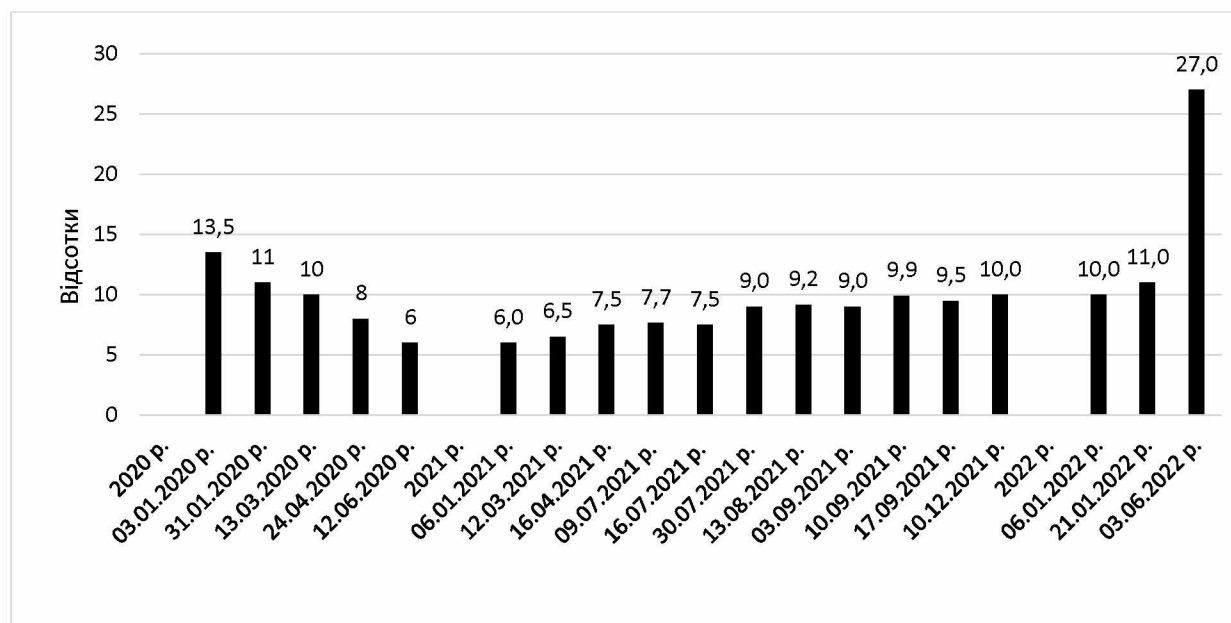

Рис. 3.3. Динаміка процентної ставки НБУ за кредитами отриманими шляхом здійснення тендеру за 2020-2022 рр.

Аналіз даних рис. 3.3 також вказує на прагнення НБУ до скорочення грошово-кредитної мультиплікації, що власне негативно позначається на діяльності окремого комерційного банку, проте має позитивний ефект в межах банківської системи вцілому. Так, зокрема процентна ставка за даним інструментом у 2020 р. складала 13,5 %, а у 2022 р. 27,0 % (приймаючи найменші значення відносно даної відсоткової ставки в обсягах 6,0 % у 2020 р. та у 2021 р.).

Наступним кроком стосовно дослідження впливу інструментів НБУ на діяльність комерційних банків, з нашого погляду, повинно стати дослідження динаміки із відсоткових ставок мобілізації ресурсів банків за допомогою розміщення депозитних сертифікатів НБУ згідно із умовами овернайт та згідно з умовами тендеру (рис. 3.4, 3.5) [43].

Динаміка відсоткової ставки стосовно короткострокової мобілізації НБУ на базі діючої лінії здійснення тендерів із формування депозитних сертифікатів

овернайт за період дослідження також характеризується тенденційним зростанням із 9,0 % на початку 2020 р. до 23,0 % із 3 червня 2022 р. Мінімальні значення даний інструмент впливу мав у червні 2020 р. – 5,0 %. Такі відсоткові ставки формують для банків умови стосовно зростання їх вкладень в депозитні сертифікати НБУ за умовами овернайт і відповідно це призведуть до скорочення ліквідності банків.

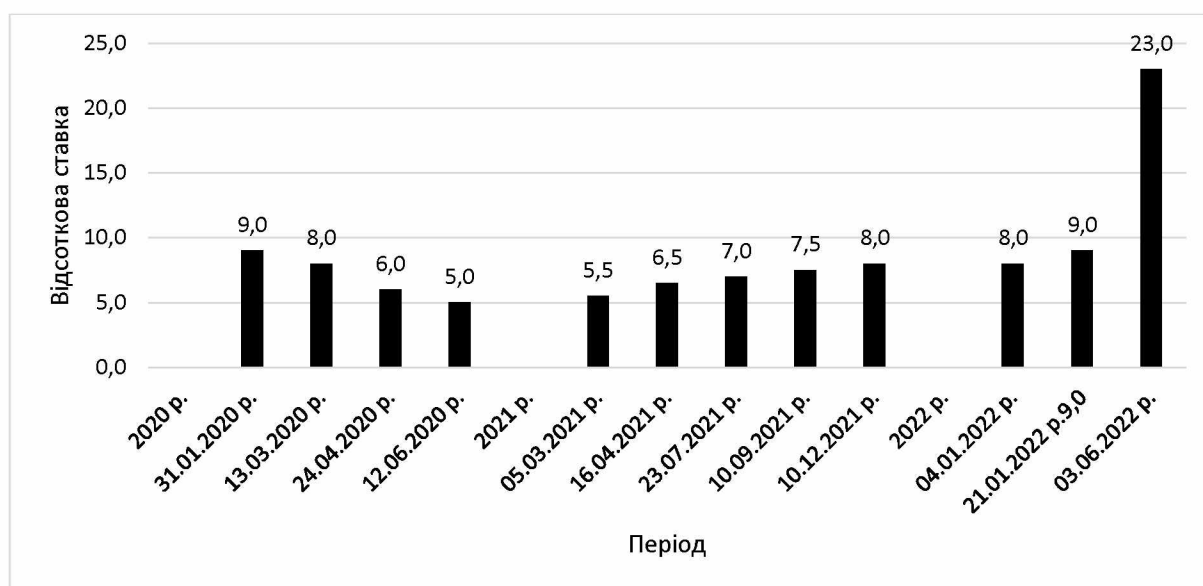

Рис. 3.4. Динаміка короткострокової мобілізації НБУ за діючою лінією здійснення тендерів стосовно розміщення депозитних сертифікатів на умовах овернайт за 2020-2022 рр.

Проаналізуємо також вплив строкових вилучень НБУ за тендерним розміщенням депозитних сертифікатів (рис. 3.5) [43].

Згідно із даними рис. 3.5, динаміка стосовно відсоткової ставки має тенденційне скорочення із 11,0 % до 10,0 % за 2020-2022 р. (приймаючи найменше значення у 2020 р., яке становить 6,0 %, що вказує на розширення можливостей для банків відносно їх ліквідності.

Отже, динаміка інструментів НБУ вказує на те, що монетарний регулятор активно проводить заходи відносно звуження розкручування інфляційної спіралі.

Варто відзначити і те, що на шляху впливу на діяльність банків НБУ вніс певні корективи відносно нормативів, яких повинні дотримуватись банки.

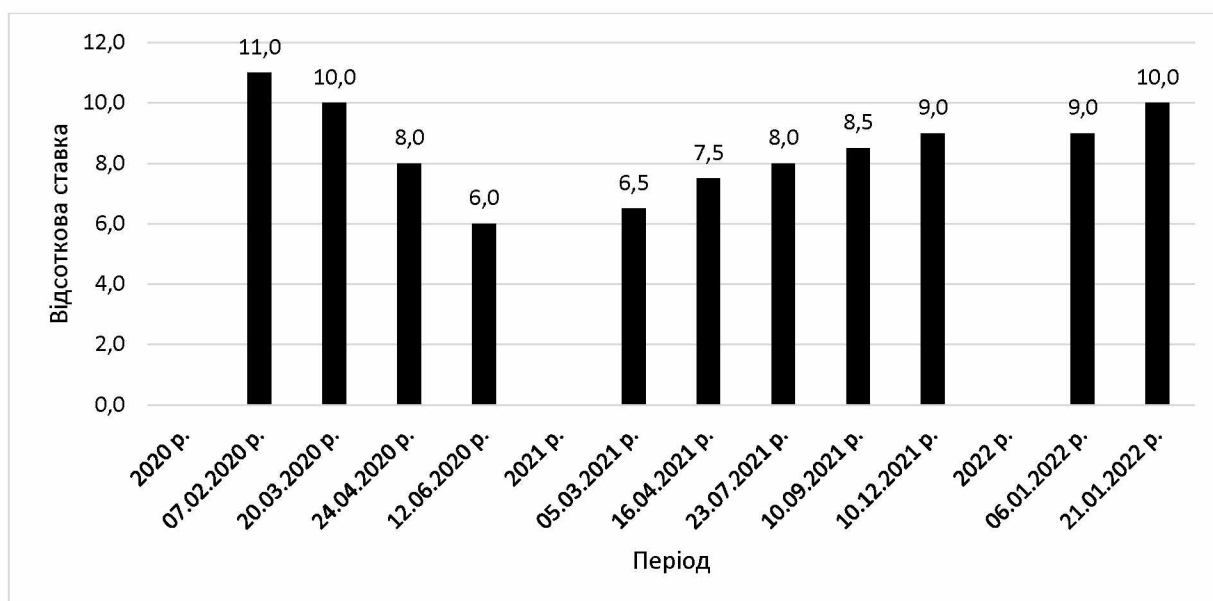

Рис. 3.5. Динаміка стосовно відсоткових ставок із мобілізації коштів банків за тендером із депозитних сертифікатів НБУ за 2020-2022 рр.

Вважаємо також за доцільне дослідити вплив монетарної політики НБУ не лише на діяльність ХХХ, а й на діяльність банківської системи вцілому, тож проаналізуємо вплив інструментів НБУ на діяльність банківської системи вцілому по Україні за даними табл. 3.2.

Аналіз даних табл. 3.2 вказує на те, що реалії функціонування банків під впливом дій НБУ викликаних військовими втручанням в країну спровокували скорочення кількості діючих банків на 6 одиниць, при цьому банки з іноземним капіталом скоротились на 3 одиниці, а у складі банків з іноземним капіталом припинив свою діяльність один банк, котрий мав 100 % іноземного капіталу.

Дослідження активів вцілому по банківській системі України показало динаміку їх нарощення в обсязі 531098 млн грн, навіть в таких надскладних умовах, що все ж таки є позитивним.

При цьому у складі активів готівкові кошти вцілому по банківській системі зросли на 1586 млн грн, банківські метали, навпаки мають тенденцію до скорочення за період 2020-2022 рр. на 416 млн грн. Кошти в НБУ динамічно зросли на 44870 млн грн. Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках за період 2020-2022 рр. зросли на 139044 млн грн. Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам у складі активів в межах банківської

системи України зросли на 634 млн грн. Кредити надані клієнтам за період дослідження зросли на 75616 млн грн, вкладення в цінні папери зросли на 231273 млн грн, при цьому резерви за активними операціями банків скоротились на 19178 млн грн.

Таблиця 3.2

**Дослідження впливу монетарної політики НБУ на діяльність
банківської системи України за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
1	2	3	4	5
Кількість діючих банків	73	71	67	-6
з них: з іноземним капіталом	33	33	30	-3
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	-1
Активи, млн грн				
Активи, всього	1822841	2053232	2353939	531098
Активи в іноземній валюті	585493	583133	731544	146051
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2205915	2358324	2718380	512465
з них: нерезиденти	241695	234983	416904	175209
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	745787	678862	819633	73846
Готівкові кошти	73174	75375	74760	1586
Банківські метали	572	384	156	-416
Кошти в Національному банку України	37615	34973	82485	44870
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176041	172868	315085	139044
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	50376	60096	51010	634
Кредити надані клієнтам	960597	1065347	1036213	75616
-кредити, що надані органам державної влади	11641	26973	24809	13168
-кредити, що надані суб'єктам господарювання	749335	795513	801413	52078
-кредити, що надані фізичним особам	199561	242633	209943	10382

Продовж. табл. 3.2

1	2	3	4	5
- кредити, надані небанківським фінансовим установам	60	228	48	-12
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791373	829887	1022646	231273
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	388477	308349	369299	-19178
Пасиви, млн грн				
Пасиви, всього	1822841	2053232	2353939	531098
Капітал	209460	255514	218072	8612
з нього: статутний капітал	479932	481535	407021	-72911
Зобов'язання банків	1613381	1797718	2135867	522486
Зобов'язання банків в іноземній валюті	648020	613334	799096	151076
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24235	24948	6457	-17778
Кошти суб'єктів господарювання	646491	758434	889526	243035
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	681892	726898	933240	251348
Кошти небанківських фінансових установ	34704	41410	53188	18484
Рентабельність, %				
Рентабельність активів	2,44	4,09	1,08	-1,36
Рентабельність капіталу	19,22	35,08	10,06	-9,16

Дослідження пасивів в цілому по банківській системі показало їх зростання на 531098 млн грн, при цьому капітал збільшився на 8612 млн грн, а зобов'язання банків зросли на 522486 млн грн. У складі пасивів строкові вклади інших банків та кредити, котрі отримані від інших банків скоротились на 17778 млн грн, кошти суб'єктів господарювання зросли на 251348 млн грн, кошти фізичних осіб у складі пасивів банківської системи України за період 2020-2022 рр. зросли на 251348 млн грн, кошти небанківських фінансових установ зросли на 18484 млн грн.

Дослідження рентабельності активів має динаміку зниження за період 2020-2022 рр. на 1,36 в.п., рентабельність капіталу скоротилась на 9,16 в.п.

Тож, вцілому вважаємо, що монетарні заходи НБУ вплинули на скорочення кількості банків, хоча за даного скорочення відбулось нарощення активів та пасивів банків, що є позитивним, проте досить негативним є скорочення рентабельності як за активами, так і за пасивами.

Вцілому, варто відзначити, що банківським установами на сьогодні як ніколи варто приділяти значну увагу управлінським методам балансуючи між рішеннями НБУ з ціллю утримання конкурентних переваг.

3.2. Шляхи мінімізації фінансових ризиків банків під впливом управлінських процесів Національного банку України

Внутрішнє управління діяльності банку – це управління, котре здійснюється шляхом управлінських дій окремо взятого банку та його персоналу з орієнтацією на вимоги НБУ та його монетарну політику (табл. 3.3) [1, 2, 43, 45-47, 57].

В реаліях, котрі виникли в межах політики центрального банку вважаємо за доцільне використати підхід збалансованого управління відносно активів та пасивів банку, зокрема метод імунізації балансу з ціллю оптимізації активів та пасивів.

Саме портфельна імунізація дозволяє мінімізувати чутливість банку до змін відсоткових ставок на ринку, що в сучасних реаліях функціонування комерційних банків України надзвичайно актуально.

Зміст даного методу – підбір фінансових інструментів банку, котрі дають можливість мінімізувати чутливість різниці між вартістю активів та зобов'язань банку до змін відсоткових ставок в межах ринку. Тобто, даний інструмент управління дозволить захистити банківський капітал.

Таблиця 3.3

Внутрішні підходи здійснення управління діяльністю комерційного банку

Підхід	Характеристика підходу	Можливості пристосування для комерційних банків в реаліях діючої монетарної політики НБУ
1	2	3
Реактивне управління	<p>Управління орієнтоване на вимоги НБУ.</p> <p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування чітких меж прийняття рішень; <p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - перекладає відповідальність за прийняті управлінські рішення на монетарного регулятора 	<p>Дотримання чіткості в нормативах в реаліях високої облікової ставки, ставки тендерного кредитування, ставок за кредитами та депозитами овернайт від НБУ звужує можливості виживання банку</p>
Проактивне управління	<p>Управління орієнтоване на формування власної стратегії функціонування.</p> <p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування власних управлінських рішень враховуючи систематичний вплив НБУ; - гнучкість формування управлінських рішень. <p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відсутність чітких меж прийняття рішень 	<p>Гнучкість у прийнятті управлінських рішень в реаліях зависоких облікової ставки, ставки тендерного кредитування, ставок за кредитами та депозитами овернайт від НБУ надає можливість розширити поле діяльності, ефективно функціонуючи</p>
Управління акцентоване на активах банку	<p>Стратегія трансформації активів – переведення всіх активів у ліквідну форму лише за потреби.</p> <p>Переваги: легкість впровадження, мінімальний ризик.</p> <p>Недоліки: втрати відносно доходів, не всі активи можуть швидко трансформуватись.</p> <p>Методи втілення стратегії: фондовий пул (інвестиції пасивів в активи здійснюються без врахування джерел та термінів походження коштів)</p>	<p>В реаліях політики НБУ, зокрема зависоких облікової ставки, ставки тендерного кредитування, ставок за кредитами та депозитами овернайт від НБУ дана стратегія може спровокувати ще більші фінансові ризики і втрати, оскільки ставки й так зависокі</p>
Управління акцентоване на пасивах банку	<p>Стратегія формування працюючих активів і позики за високоліквідними активами у разі потреби. Переваги: працюючі активи не займає.</p> <p>Недоліки: складність впровадження, потреба у високорозвинутих фінансових ринках, значний ризик.</p> <p>Метод втілення: структуризація строків і обсягів пасивів та відповідне вкладення в активи</p>	<p>В реаліях політики НБУ, зокрема зависоких облікової ставки, ставки тендерного кредитування, ставок за кредитами та депозитами овернайт від НБУ дана стратегія є прийнятною</p>

Продовж. табл. 3.3

1	2	3
Збалансоване управління	<p>Стратегія збалансування активів та пасивів – балансування між строками активів і пасивів, працюючими активами та потребою закупівлі високоліквідних активів.</p> <p>Переваги: балансування між ризиком і дохідністю, високий рівень прогнозованості.</p> <p>Недоліки: потреба у постійному моніторингу.</p> <p>Метод втілення: імунізація балансу (метод дюрації), метод гепу</p>	<p>В реаліях політики НБУ, зокрема зависоких облікової ставки, ставки тендерного кредитування, ставок за кредититами та депозитами овернайт від НБУ дана стратегія є найоптимальнішою, з нашого погляду</p>

Шляхи мінімізації фінансових ризиків банків під впливом управлінських процесів, котрі на сьогодні використовує НБУ – перш за все захист від змін у відсоткових ставках.

Тож, вважаємо за доцільне в межах ХХХ здійснюючи управління під впливом дій НБУ акцентувати увагу саме на захисті від змін у відсоткових ставках. Саме з даною метою в межах табл. 3.4, змодельємо ситуацію оптимальності балансу ХХХ згідно підходу імунізації [42, 43, 44, 45-46].

Таблиця 3.4

Оптимізація балансу використовуючи підхід імунізації

ХХХ, 2022 р.

Найменування статті	Варіанти розрахунку					
	1	2	3	4	5	6
Загальні зобов'язання, тис. грн	991442	991442	991442	991442	991442	991442
Загальні активи, тис. грн	4282612	4282612	4282612	4282612	4282612	4282612
Показник дюрації активів, років	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7
Показник дюрації пасивів, років	9,5	9,9	10,4	10,8	11,2	11,7

Тож, розрахунок показав (згідно даних табл. 3.4), що строк дюрації пасивів для ХХХ повинен перевищувати строк дюрації активів, при цьому

зростання дюрації активів за врахування наявних в межах ХХХ зобов'язань і активів провокує зростання дюрації пасивів.

Портфельна імунізація із врахуванням показника дюрації дозволить знизити чутливість фінансових інструментів відносно відсоткового ризику.

Управління банком може здійснюватись також з використанням реактивного управління, тобто управління з чітким дотриманням нормативів НБУ. Досліджуваний ХХХ в межах періоду 2020-2022 рр. намагається дотримуватись нормативів або ж перевищувати їх. Даний метод передбачає порівняння значень показників із нормативними та середньогалузевими. Вважаємо, що використання даного методу дозволить банку здійснювати діяльність отримуючи мінімальний прибуток.

Варто акцентувати, що все ж таки даний метод має значний успіх серед банківських установ України. Окрім того закордонна практика також вказує на доцільність дотримання нормативних значень.

Групування активів і пасивів за строками погашення – це також один із шляхів виходу із ситуації зменшення ризику зміни відсоткової ставки.

Варто також акцентувати на управлінні грошовою позицією банку та його обов'язковими резервами.

Формування обов'язкових резервів банків – кошти, котрі не приносять банку жодного прибутку, а тому значне їх утримання є для банку неефективним. Головна мета управління у даному випадку полягає у формування резервів на рівні норми обов'язкового резервування та постійний контроль за недопущенням перевищення даного рівня, бо це для банку непрацюючі ресурси.

Моніторинг за даними резервами можливий шляхом співставлення наявних готівкових коштів у касі та на кореспондентському рахунку в центральному банку із сумою розрахованою за резервними вимогами.

Тож, проаналізуємо на скільки ефективно здійснюється управління обов'язковими резервами в межах ХХХ за 2020-2022 рр. (табл. 3.5) [42, 43, 44, 45-46].

Таблиця 3.5

**Аналіз ефективності управління обов'язковими резервними
вимогами ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Обсяг наявних готівкових коштів в касі банку	106442	74565	121515	15073
Кошти в НБУ крім обов'язкових резервів	21067	20726	36101	15034
Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт	171476	124658	281344	109868
Резерв за грошовими коштами та їх еквівалентами	-658	-749	-11123	2252
Сукупні активи банку	298327	219200	427837	129510
Грошова позиція банку	1,002	1,003	1,026	1,081
Обсяг грошових коштів розрахований згідно резервних вимог	113291	47925	99244	x

Величина необхідних обов'язкових резервів окреслюється нормами резервування, котрі визначає центральний банк. Монетарний регулятор може формувати резерви залежно від валюти, строків залучення тощо відповідно до власної політики стосовно іноземної та національної валюти, строкових коштів та поточних рахунків. Тож, комерційний банк може управляти обов'язковими резервами шляхом впливу на структуру та обсяг депозитних зобов'язань.

Проведене нами дослідження за даними табл. 3.5 показало нестачу обов'язкових резервів комерційного банку, яку слід поповнити. Звісно, обов'язковий резерв – непрацюючі активи, однак банк може лобіювати строками залучення та формуванням депозитів за валютою тим самим впливаючи на зменшення обов'язкових резервів.

Окрім того банк має можливість підвищити відсоткові ставки по кредитах, тим самим перенісши вартість непрацюючих резервів на працюючі активи, однак в реаліях України та завиСОких кредитних ставок на сьогодні це зробити не є можливим.

У випадку перевищення розрахункового обсягу відносно резервних вимог над їх фактичним обсягом у банку формується дефіцит відносно обов'язкових резервів, котрий банк мусить ліквідувати.

З даною метою ресурси для поповнення відносно обов'язкових резервів можуть бути запозичені, зокрема в центральному банку або ж на міжбанківському ринку. Якщо ж було прогнозовано значний за обсягом дефіцит або ж дефіцит є тривалим у часі, то управлінські дії банку можуть використати механізм реструктуризації балансу, здійснивши продаж ліквідних цінних паперів або ж зменшивши обсяги відносно кредитування.

Вважаємо, що на обмеження джерел здійснення поповнення відносно обов'язкових резервів впливають наступні чинники:

- терміновість потреби у покритті дефіциту;
- тривалість необхідності відносно поповнення резервів;
- розвиток фінансового ринку;
- доступність для банку стосовно ринків ліквідних активів;
- вартість ресурсів для поповнення резервів;
- ризикованість стосовно джерел;
- можливість здійснення операцій хеджування з ціллю уникнення ризику, зокрема відсоткового;
- правила регулювання, котрі можуть обмежувати джерела використання;
- перспективи відносно грошово-кредитної політики, прогноз стосовно зміни облікової ставки та норм здійснення резервування;
- результати прогнозування відносно кривої дохідності зміни відсоткових ставок, які очікували порівняно із відсотковим ризиком, на котрий наражається банк під час запозичення.

Управлінський персонал банку повинен досить детально дослідити кожне із джерел та дослідити вплив чинників на дані джерела запозичення і лише потім обрати джерела поповнення відносно обов'язкових резервів.

Зарубіжний досід з окресленого питання показує, що удосконалення методики відносно формування резервних вимог такі:

- інвестування вже зарезервованих засобів в державні цінні папери, котрі принесуть дохід;

- виплата центральним банком комерційним банкам компенсації, хоча б частково за зберігання цих мінімальних резервів;

- формування вимог до резервів, що є диференційованими з акцентом на типі кредитної установи, терміну діяльності банку, обсягу активів, капіталу, стані грошового ринку тощо.

- формування диференціації нормативів резервування враховуючи строки залучення.

Вважаємо, що з ціллю удосконалення управління комерційним банком враховуючи політику НБУ комерційному банку необхідно:

- оптимізувати витрати обслуговування зобов'язань, врахувавши строки та вартість;

- оптимізувати активи за строками, ризиком, вартістю;

- здійснювати одночасну оптимізацію активів та зобов'язань;

- уникати великого обсягу залучень на міжбанку, бо це найдорожче джерело залучення зобов'язань;

- формувати цільові зобов'язання та здійснювати їх цільове використання в межах активних операцій банку;

- балансувати між ризиком, прибутком, ліквідністю та дотриманням банківських нормативів;

- дотримуватись гнучкості в управлінні, вчасно реагуючи на зміни НБУ.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження в межах кваліфікаційної роботи дали змогу зробити теоретичні, методичні та практичні висновки, які зводяться до наступного: вплив політики центрального банку на діяльність комерційних банків – зовнішній, тобто систематичний вплив до якого комерційні банки можуть лише пристосуватися. Даний вплив здійснює монетарний регулятор – Національний банк України.

Проведені нами дослідження з приводу діяльності ХХХ дозволяють зробити наступні висновки:

- банківська установа є прибутковою, на що вказує отримання прибутку в обсягах 56963 тис. грн, 117975 тис. грн та 41181 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр. Проте, варто відзначити скорочення чистого прибутку в динаміці на 15782 тис. грн або на 27,7 %, що є негативним. Вважаємо, що скорочення чистого прибутку у 2022 р. порівняно із 2020 р. викликано військовим втручанням в нашу країну;

- дослідження власного капіталу показало, що вцілому власний капітал банку за період дослідження збільшився на 130652 тис. грн або на 16,8 %. При цьому статутний капітал банку за період дослідження складає 416969 тис. грн, 561013 тис. грн та 144044 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр., тобто він зростає на 144044 тис. грн або на 34,5 %, збільшується також і його питома вага на 8,1 в.п., що є позитивним;

- дослідження зобов'язань банку показало, що вцілому зобов'язання банку зросли на 991442 тис. грн або на 41,6 %. При цьому кошти клієнтів за період дослідження зросли на 945092 тис. грн або на 42 %, зросла і їх питома вага у складі зобов'язань на 0,2 в.п.;

- аналіз активів показав, що вцілому вони за 2020-2022 рр. характеризуються зростанням на 1122094 тис. грн або на 35,5 %. При цьому у складі активів кредити та аванси клієнтам збільшились на 277992 тис. грн або на 28,7 %, але їх питома вага у складі активів скоротилась на 1,5 в.п. Кредити та аванси банкам зросли на 16788 тис. грн або на 78,2 %, зросла і їх питома вага у

складі активів на 0,2 в.п. Інвестиції в цінні папери зросли на 682097 тис. грн або на 45,0 %, зросла і їх питома вага у складі активів на 3,4 в.п.;

- аналіз нормативів ліквідності показав, що норматив Н6 (не менше 60 %) у 2020 р. та у 2021 р. в межах ХХХ відповідає вимогам сформованих законодавством. У 2022 р. даний норматив не розраховано, оскільки він скасований. Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами та коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті в усіх досліджуваних роках є вищим за норматив;

- дотримання нормативів валютного ризику вказує на те, що значення загальної довгої відкритої позиції та загальної короткої відкритої позиції за нормативом у 2020 р. не повинно перевищувати 10 %, у 2021 р. не повинно перевищувати 15 %, у 2022 р. не повинно перевищувати 5 %. Варто відзначити відповідність за всіма цими показниками для ХХХ;

- аналіз нормативів кредитного ризику показав, що норматив максимального обсягу кредитного ризику на одного контрагента відповідає вимогам НБУ. Норматив великих кредитних ризиків та норматив максимального ризику за операціями з пов'язаними із банками особами теж відповідають вимогам НБУ в усіх досліджуваних роках;

- динаміка дотримання нормативів інвестування в цінні папери в межах банку у 2020-2022 рр. характеризується сталістю.

На шляху реалізації власної монетарної політики Національний банк України здійснює нагляд та координацію діяльності всіх без винятку комерційних банків, котрі функціонують на території України, тож управлінський вплив політики НБУ на діяльність комерційних банків значний і власне свою діяльність вони повинні будувати підлаштовуючись під політику НБУ. Базовими інструментами впливу на діяльність комерційних банків з боку НБУ є: норма обов'язкового резервування, облікова ставка, операції здійснення рефінансування, операції РЕПО, СВОП, операції з власними борговими зобов'язаннями. Враховуючи вплив НБУ комерційні банки можуть використовувати наступні внутрішні підходи відносно управління: реактивне управління, проактивне управління, управління акцентоване на активах банку, управління акцентоване на пасивах банку, збалансоване управління.

Шляхи мінімізації фінансових ризиків банків під впливом управлінських процесів, котрі на сьогодні використовує НБУ – перш за все захист від змін у відсоткових ставках. Саме з даною метою нами змодельована ситуація оптимальності балансу ХХХ згідно підходу імунізації. При цьому розрахунок показав, що строк дюрації пасивів для ХХХ повинен перевищувати строк дюрації активів, при цьому зростання дюрації активів за врахування наявних в межах ХХХ зобов'язань і активів провокує зростання дюрації пасивів. Портфельна імунізація із врахуванням показника дюрації дозволить знизити чутливість фінансових інструментів відносно відсоткового ризику. Управління банком може здійснюватись також з використанням реактивного управління, тобто управління з чітким дотриманням нормативів НБУ. Досліджуваний ХХХ в межах періоду 2020-2022 рр. намагається дотримуватись нормативів або ж перевищувати їх. Групування активів і пасивів за строками погашення – це також один із шляхів виходу із ситуації зменшення ризику зміни відсоткової ставки. Варто також акцентувати на управлінні грошовою позицією банку та його обов'язковими резервами.

Вважаємо, що з ціллю удосконалення управління комерційним банком враховуючи політику НБУ комерційному банку необхідно:

- оптимізувати витрати обслуговування зобов'язань, врахувавши строки та вартість;
- оптимізувати активи за строками, ризиком, вартістю;
- здійснювати одночасну оптимізацію активів та зобов'язань;
- уникати великого обсягу залучень на міжбанку, бо це найдорожче джерело залучення зобов'язань;
- формувати цільові зобов'язання та здійснювати їх цільове використання в межах активних операцій банку;
- балансувати між ризиком, прибутком, ліквідністю та дотриманням банківських нормативів;
- дотримуватись гнучкості в управлінні, вчасно реагуючи на зміни НБУ.